

KONSTNÄREN

NR . 01 / 2013

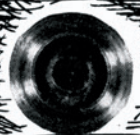
75 KRONOR

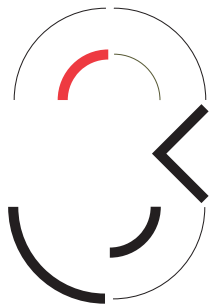
Nyligen skrevs ett nytt kapitel i den konflikt som har eskalerat till ett nytt kallt krig mellan USA och Ryssland. I januari dömde en domstol i Washington ut böter på 50 000 dollar om dagen riktade till Rysslands regering. Konflikten bröt ut 2010 ... s.11

I Palmhuset, en del av Trädgårdsföreningen i centrala Göteborg, råder tropiskt inomhusklimat. Det droppar från bevattningssystemet, alger fortplantar sig i fogarna mellan glasväggarna. Annika von Hausswolff var mycket här ... s.14

»What Gets Measured Gets Managed«, utropade management-filosofen Peter Drucker på 1950-talet. Troligtvis var det någon annan som formulerade just dessa fem ord. De sammanfattade väl de idéer som Drucker kungjorde. Budskapet riktade sig ... s.20

»Hade det inte varit för Pablo Picassos målning Guernica hade staden och vad som utspelade sig där måndagen den 26 april 1937 förmodligen fallit i glömska.« Så står det i Nationalencyklopedin. Om det verkligen stämmer att händelsen ... s.22

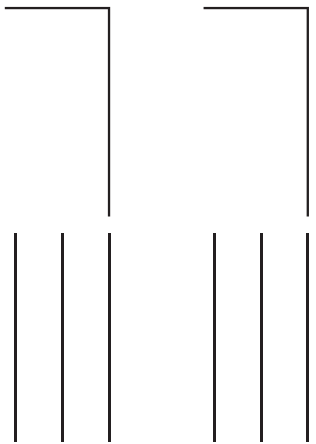

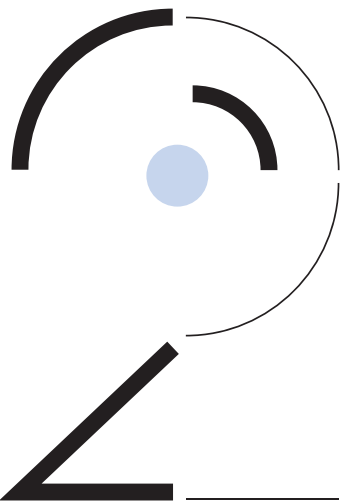
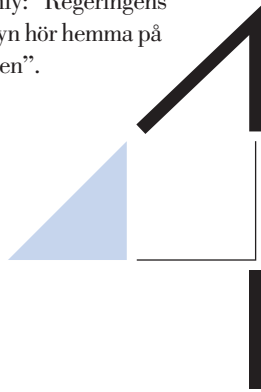
LEDARE
Migrationsverket – en dålig konstkritiker.

DEBATT
Lars Ohly: "Regeringens kultursyn hör hemma på soptippen".

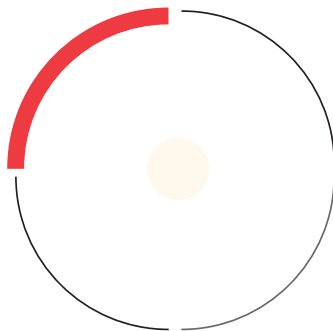
NYHETER
EU-kris, miljökonst och en seger för yttrandefriheten.

DET NYA KALLA KRIGET
Nu kommer Ryssamerikanska konstkyllan. Så drabbas din konstsamling.

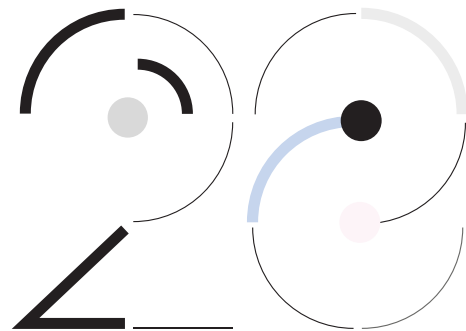
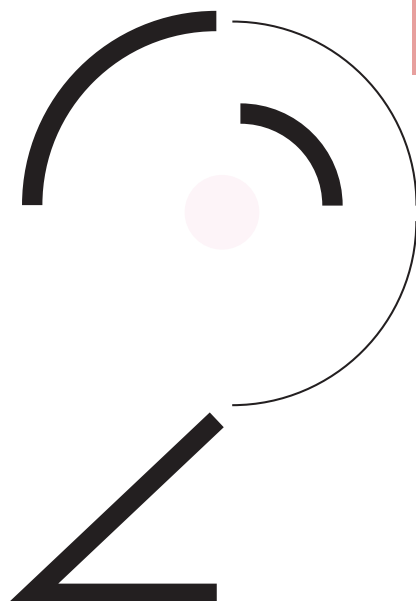
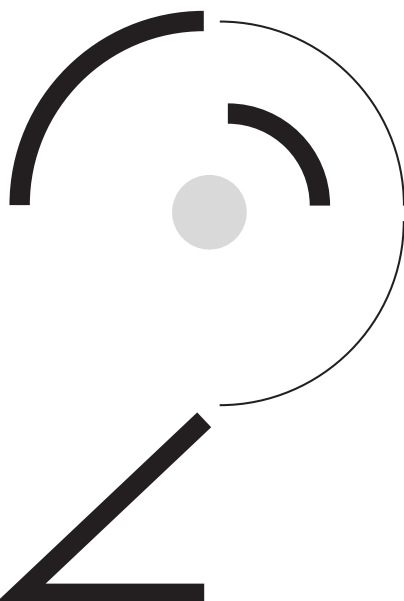

ANNIKA VON
HAUSSWOLFF
Annika von Hausswolff om
Flashback, guldtänder och
tristess.

KONSTENS OLIDLIGA LÄTTHET
Konstens nya kläder: "What Gets Measured Gets Managed".

FÖRFÖLJD
Ska Sverige kan bli först i världen med fristäder för bildkonstnärer?

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

MIGRATIONSVERKET, EN DÅLIG KONSTKRITIKER

KONSTNÄREN NUMMER ETT 2013

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM OCH KONSTNÄRLIG LEDNING: NILLESVENSSON

REDAKTÖR: JOHAN LINDSKOG

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: JENNY DAMBERG, JOHANNA KAROLINA

MODIG, MICHAELA MÖLLER, ROBERT STASINSKI, HELENA OHLSSON,

MALIN GABRIELLA NORDIN

OMSLAG: ANNIKA VON HAUSSWOLFF PORTRÄTTERAD AV

GUNNAR LUNDKVIST

PRENUMERATION HELÅR 275 KR: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

KONSTNÄREN GÖRS AV EGG PUBLISHING PÅ UPPDRAG AV KRO/KIF

REDAKTIONEN: ERIK DAHLBERGSALLÉN 9

111 52 STOCKHOLM

EMAIL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

KRO/KIF: HORNSGATAN 103, 9 TR, 104 62 STOCKHOLM

KRO/KIF TEL: 08 54542080

KRO/KIF EMAIL: KRO@KRO.SE, KIF@KIF.SE

TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB

UPPLAGA 8000 EX

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE.

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare

Konstnärernas Riksorganisation

The Swedish Artists' National Organization

ANNONSER:

LUDWIG LOF LUDWIG@ANNONSHUSET.SE 08-662 75 09

HANS FLYGARE HANS@ANNONSHUSET.SE 08-662 75 03

I januari meddelade Migrationsverket äntligen att den iranske konstnären Mehran Galledarizadeh får permanent uppehållstillstånd i Sverige. I det här numret berättar hans advokat att det var delvis uppmärksamheten kring hans fall, här i KONSTNÄREN, genom KRO/KIF och på andra håll som ledde till beslutet.

Det visar hur viktigt det är att Sveriges konstnärer gemensamt engagerar sig för bildkonstnärer som söker asyl i Sverige. Nu pågår samma kamp för den armeniske konstnären Narek Aghajanyan som hotas av utvisning.

2010 förberedde Aghajanyan en utställning om mordet på tio demonstranter under det armeniska presidentvalet 2008. Arbetet med utställningen ledde till att Aghajanyan förföljdes, misshandlades och att hans verk skars sönder. Samma år flydde Aghajanyan och hans familj till Sverige.

Fallet har fått stor uppmärksamhet sedan publicisten Arne Ruth tagit sig an fallet och anklagat Migrationsverket för »en rättsskandal« i Dagens Nyheter. För en gångs skull har man inom myndigheten sett sig tvingad att svara på kritiken.

Liksom tidigare i fallet med Galledarizadeh ifrågasätter Migrationsverket om det verkligen föreligger en hotbild mot konstnären. Det finns en tydlig röd tråd i båda fallen, nämligen myndighetens tendens att betrakta bildkonst som en relativt ofarlig verksamhet. Det avslöjar inte minst en bristande förståelse för bildkonsten i sig, men framför allt vilken roll bildkonsten spelar i olika kulturer.

Konstkritikersamfundets vice ordförande Patrik Steorn sade till Sveriges Radio tidigare i år att verket inte har »kompetensen att bedöma konstverk som uttryck för yttrandefrihet«. Man kan inte annat än att hålla med.

Författarens och journalisters regimkritik uppfattas oftare som både tydligare och mer uttalad än bildkonstnärernas. Texten ses som ett massmedium som når fram till makten genom tidningar och internet, medan bildkonsten hålls gömd på ett galleri. Det är en bild som ofta ligger långt från dagens verklighet. För ett par månader sedan träffade jag den egyptiske konstnären Ammar Abo Bakr som är en av de konstnärer som sedan den arabiska våren tagit sin konst till gatan. Idag för Abo Bakr och andra konstnärer en daglig kamp mot Muhammad Mursis regering och muslimska brödraskapets försökt att kväsa yttrandefriheten. I Egypten är bildkonsten inte ofarlig. För de tiotals miljoner människor i landet som inte kan läsa är bilder det främsta kommunikationsmedlet. Under den egyptiska revolutionen fylldes Kairos väggar av satirbilder, graffiti och målningar vilka spred det politiska upproret. Frågan har varit särskilt explosiv eftersom brödraskapet har haft störst stöd hos fattiga, de som ofta också är analfabeter.

Det har varit, och är, en kamp där bildkonsten har stått i centrum. Brödraskapet och andra islamistgrupper har målat över gatukonsten, och konstnärer som Ammar Abo Bakr har ständigt, med risk för livet, återtagit väggarna med sin konst.

Genom de sociala mediernas allt viktigare roll som knypunkt för proteströrelser över hela världen har också bildkonstens digitala spridning blivit ett alltmer kraftfullt politiskt verktyg.

Migrationsverket har i både i fallet Galledarizadeh och Aghajanyan haft svårt att se det regimkritiska i deras konst. »Konst kan ju tolkas hur som helst«, är andemeningen.

Det tragiska är att Migrationsverket därigenom gör bildkonstens styrka – tolkningen – till dess brist. Få saker är ju farligare för en diktatur än människor som gör självständiga tolkningar.

ANDERS RYDELL

CHEFREDAKTÖR

LARS OHLY: SKROTA MARKNADSTÄNKET

ALLA SÄGER SIG VÄRNA OM kulturen och konsten. Fråga vilken politiker som helst och ni får svaret att kultur och konst är nödvändiga inslag i livet som alla bör ha tillgång till. Och frågar ni vilken kulturpolitiker som helst om deras egen kulturkonsumtion så kommer ni att se att de är mycket intresserade av kultur för egen del.

Ändå genomsyras inte kulturpolitiken direkt av visioner om kulturens betydelse eller av förslag om hur kulturen ska kunna ta större plats i samhället. Inte heller hur man ska öka tillgängligheten för alla att kunna ta del av professionellt utövad kultur och att själv utöva kultur. Varför denna skriande skillnad mellan ord och handling, mellan retorik och praktik?

Det är egentligen ganska enkelt. Det handlar – som så ofta i politikens värld – om prioriteringar. Men naturligtvis finns också ideologiska skillnader som märks i vår syn på kultur. Och prioriteringar görs utifrån kultursyn, så naturligtvis hänger de ihop.

När framsynta politiker 1936 beslutade att en procent av kostnaderna för offentliga byggen och infrastrukturprojekt ska avsättas till konstnärlig utsmyckning visade de prov på både visioner och insikter. Att beslutet inte alltid efterlevs är ett problem, men ett större problem är att motsvarande insikt om konstens betydelse saknas hos alltför många beslutsfattare idag.

KONST OCH KULTUR är ibland lönsam för konstnärer och kulturutövare, men det är undantag. Enligt konstnärsnämnden lever majoriteten konstnärer (64 %) på mindre än 13300 kronor/månad. För dessa konstnärer och andra kulturskapare som inte kan räkna med att bli rika på sitt konstnärskap är en marknadsanpassning av kulturpolitiken förödande.

Och tyvärr är det just det som sker idag. Kulturpolitiken utformas så att framför allt redan gynnade konstformer ges ännu bättre förutsättningar. Den som kan visa hög grad av egen intäktsfinansiering av sitt kulturutövande får bättre möjligheter till offentligt stöd. Den kultursyn som ligger bakom denna marknadsfundamentalism kan lättast sammanfattas med att konst och kultur inte har ett egenvärde utan bara ett kommersiellt värde.

Det är förödande fattigt. Visst finns det bra kultur som också drar in pengar till sina utövare, men den som tror att lönsamhet är det bästa kvalitetsmålet vet inte mycket om kultur.

DE SENASTE VECKORNA har jag fått hundratals mejl och brev från konstnärer som tycker att den individuella visningsersättningen måste höjas. Det är lätt att hålla med. Bild- och formkonstnärer får förhållandevis lite stöd i kulturbudgeten. Och om urholkningen av visningsersättningen fortsätter kommer det till slut att leda till att färre konstnärer än idag har råd att ställa ut och utöva sin konstform.

Enligt konstnärernas riksorganisation har nästan hälften av landets konstnärer inte råd att göra en utställning. Ändå lägger många konstnärer ner oerhört mycket tid, nästan utan betalning, för att arrangera utställningar och slutföra projekt. De här gör konstnärerna själva till den största kultursponsorn av alla i samhället.

MÅNGA KONSTNÄRER ÄR beroende av närståendes välvilja för att kunna fortsätta sitt konstnärskap. Det här gör att den demokratiska kultursynen urholkas och vi riskerar att återgå till ett mecenatsamhälle där rika privatpersoner bestämmer vilken konst som ska ges utrymme. Kanske finns också i grund och botten en syn på att konstnärer skapar bäst om de är fattiga och svälter.

Det här är en sorglig utveckling för oss som dels anser att kulturpolitiken måste bygga på samhällsansvar för det gemensamma, dels inser att ett samhälle med mindre konstnärliga uttryck är ett väsentligt sämre samhälle att leva i.

SÅ VAD BÖR GÖRAS? Det dogmatiska marknadstänkandet måste kastas på skräphögen. Kulturpolitiken bör åter – som det stod i den gamla kulturpolitiken, formulerad av riksdagen 1975 – »motverka kommersialismens negativa verkningar«.

Den totala kulturbudgeten måste öka. Sverige är det land i Norden som satsar minst på kultur och fritid, enligt siffror från Statistiska Centralbyrån. Utsmyckningen av offentliga rum måste ges större utrymme och den individuella visningsersättningen måste öka.

Så kan vi tillsammans visa att konst och kultur inte är en enskild angelägenhet för dem som har råd utan ett gemensamt ansvar för oss alla. Kultur bör betraktas som välfärd och välfärd ska vara generell och tillgänglig för alla.

LARS OHLY

KULTURPOLITISK TALESPERSON, VÄNSTERPARTIET

inspiraart.se

SENNELIER
modern since 1887

COPIC
The markers that were created for the Creative People.

CHARBONNEL
FONDÉ EN 1851

LEFRANC & BOURGEOIS
FONDÉ EN 1720

BECKER'S
"A"

GALERIA

KOH-I-NOOR

WINSOR & NEWTON

DALER-ROWNEY

MEHRAN FÅR STANNA

ETT ÅR AV ORO OCH VÄNTAN ÄR ÖVER. I JANUARI 2013 KOM BESKEDET FRÅN MIGRATIONSVERKET ATT DEN IRANSKE KONSTNÄREN MEHRAN GALLEDARIZADEH FÅR STANNA I SVERIGE. DET DRYGT ETT ÅR GAMLA BESLUTET OM UTVISNING LÄGGS DÄRMED NER.

STOCKHOLM För fyra år sedan kom Mehran Galledarizadeh till Sverige för att söka uppehållstillstånd. Han var på flykt från sitt hemland efter att myndigheterna där förhört, slagit och torterat honom, stängt hans utställningar, förstört hans konstverk, dömt honom för att ha kritiserat iransk moral och tvingat honom att skriva under ett paper som förband honom att aldrig måla, enligt deras definition, »omoralisk konst« igen.

Migrationsverket ansåg dock inte hotbilden vara tillräckligt stark och i januari 2012 avslogs ansökan. Med starkt stöd från Konstnärsnämnden, KRO, KIF och andra konstinstitutioner valde Mehrans advokat Eva Haddadi att lämna in en överklagan. Den 20 mars samma år beslutades att ärendet skulle tas upp för en ny prövning. Efter tio månaders orofylld väntan kom så till slut beskedet. Migrationsverket har omvärderat sitt beslut och Mehran får stanna i Sverige.

–Han blev överlycklig och började gråta av glädje och lättnad när jag ringde och berättade. Beslutet tog lång tid och han har känt sig oerhört pressad under den här tiden. Visst fanns det hopp. Jag sade till honom att det är väldigt sällan som Migrationsverket återupptar ett ärende till prövning efter att man har fått avslag en gång. När de gör det är det en stark indikation på att de faktiskt tänker ge ett uppehållstillstånd. Men man kan aldrig vara hundra procent säker, säger Eva Haddadi.

Anledningen till att ärendet tog en ny vändning var att Migrationsverket ändrat uppfattning om Mehrans konst. Efter avslaget för drygt ett år sedan skickade Eva Haddadi in material från Mehrans utställningar: allt som hade skrivits om honom, intervjuer, artiklar som visade på den uppmärksamhet som utställningarna hade rönt, Konstnärsförbundets utlåtande och övriga protester som utvisningsbeslutet hade skapat.

–Migrationsverket ändrade helt enkelt åsikt och insåg att konsten ändå har regimkritiskt innehåll. Efter de intervjuer som Mehran gjort, bland annat i Konstnären och i svensk radio, där han berättat vad han har varit med om i Iran, har det antagligen blivit lättare att greppa hans situation. Han har naturligtvis

uttryckt sig kritiskt mot den iranska regimen och deras sätt att agera mot honom, mot andra konstnärer och konstens ställning i Iran över huvud taget, berättar Eva Haddadi.

Migrationsverket hänvisar till de utställningar som Mehran haft och den uppmärksamhet som de genererat både i svensk riksmidia och i persisktalande media och skriver att det är troligt att verksamheten i Sverige har kommit till iranska myndigheters kännedom. De betonar vidare att eftersom konsten har regimkritisk udd, finns det risk att Mehran kan utsättas för förföljelse om han skulle tvingas återvända.

–Problemet från början var att även om Migrationsverket accepterade honom som konstnär, så tolkade de inte hans tavlor som speciellt regimkritiska. Det är klart att konst alltid är en tolkningsfråga och att man ur ett svenskt perspektiv kanske inte tycker att tavlorna är så farliga. Men man måste sätta sig in i hur myndigheter i Iran ser på den här typen av konst. Det har de nu alltså gjort. De har ändrat uppfattning

och förstått att de här tavlorna faktiskt har ett politiskt innehåll, förklarar Eva Haddadi.

För Mehran Galledarizadeh är beslutet naturligtvis oerhört positivt, inte bara att få stanna utan även att bli erkänd som konstnär i Sverige. Eva Haddadi menar att erkännandet betyder mycket för identiteten för en konstnär som inte har en nationell tillhörighet.

–Man hamnar i något slags limbo där man frågar sig om man verkligen är konstnär. Konstnärer har ju sin publik. Visst kan man ha en internationell publik, men är man från ett instängt land som Iran har man sin publik i hemlandet. Byter man miljö tappar man den. Nu efter beslutet kan Mehran utveckla sin konst under lugnare former. Jag tror att han kommer att fortsätta måla kritiskt utifrån det han varit med om, även om han själv inte kan åka till Iran. Men Iran finns inom honom. Och Iran finns ju.

BILD: HELENA OHLSSON

KONSTEN UNDER SLAKTARKNIVEN I EUROPA

FINANSKRISEN SLÅR MED FULL

KRAFT MOT EUROPAS KULTURLIV.

ÅTSTRAMNINGARNA ÄR OMFATTANDE

OCH INTE MINST MINDRE AKTÖRER

PÅ BILDKONSTENS OMRÅDE DRABBAS

HÅRT. DET ÄR EN KRIS SOM RISKERAR

ATT PÅVERKA EUROPAS KULTURLIV FÖR

MYCKET LÅNG TID FRAMÖVER.

EUROPA Målen för de kommande årens europeiska kulturbudgetar är allt annat än hoppfulla. Stora slaktarkniven har slipats och kapar nu bidrag till höger och vänster. Storbritannien, Nederländerna, Spanien och Grekland är några av de länder där kulturinstitutioner får bereda sig på en längre period med ekonomiska stålbad.

I Storbritannien ska den statliga kulturbudgeten minska med 30 procent fram till 2015. Det drabbar inte bara mindre konstaktörer, utan även stora konstbjässar som British Museum, Tate Modern och Victoria and Albert Museum. Än så länge har de större institutionerna klarat sig förhållandevis bra tack vare generösa donationer och föreningsstöd, men oron inför fortsatta nerdragningar är stor.

Om Londons större institutioner än så länge står pall, har situationen ute i landet redan förvärrats avsevärt. Arts Council England, som arbetar för att utveckla och investera i konstnärliga initiativ, har sedan en tid tillbaka bantats ner successivt och nya sparkrav drabbar det befintliga stödet till nära 700 kulturorganisationer runt om i landet. Allra värst drabbar de statliga nedskärningarna fattiga kommuner i norra England. I Newcastle klubbade stadsfullmäktige nyligen igenom beslutet att kapa samtliga kulturbidrag helt.

I Grekland minskades den redan snåla statliga kulturbudgeten mellan 2009 och 2012 med 35 procent. Statliga museer har tvingats förkorta sina öppettider på grund av personalneddragningar. Det lilla statliga stöd som funnits har gått i princip odelat

till att skydda Greklands kulturarv, vilket gjort att den samtida konsten har fått klara sig på donationer och privata bidrag. När finanskrisen nu slagit hårt mot privatpersoner minskar bidragen, vilket får konsekvenser för samtidskonstens utveckling.

I Spanien har kulturbudgeten minskat med nära 50 procent de senaste fyra åren. Bankerna, som varit de största bidragsgivarna till diverse konstinitiativ, har tvingats dra in stora delar av sina donationer, samtidigt som kultur moms nyligen höjdes från 8 till 21 procent. Liksom i Grekland drar museer och andra institutioner in personal, vilket leder till kortare öppettider och färre utställningar.

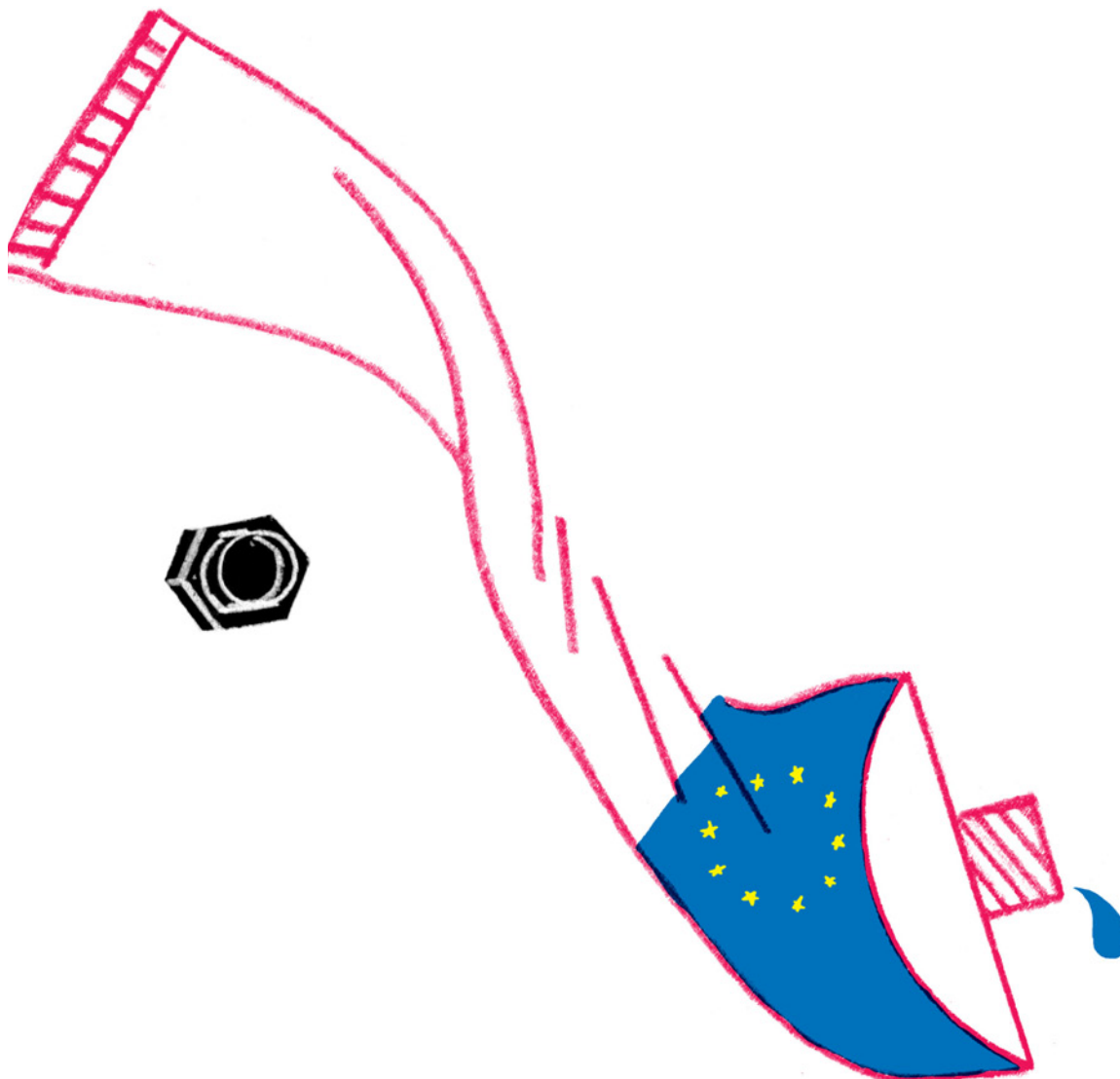
I Nederländerna har kulturbudgeten sänkts med 25 procent på bara ett år. Även de nederländska kulturarbetarna drabbades i höstas av en chockartad höjning av kultur moms, som efter omfattande protester dock sänktes tillbaka till ursprungsnivån.

Parallellt med nedskärningarna finns dock tendenser som tycks visa på att bildkonsten inte råkar ut för samma stålbad som under finanskrisen 2008. För två år sedan instiftades ryska Plastovpriset, som lyfter fram samtida, realistisk konst. Då låg prissumman på 25 000 euro för ett dussintal nomineringar. I år har prisfonden ökat till 635 000 euro, vilket gör det till världens största konstpris.

Rapporter skvallrar också om välmående auktionsverk och i höstas skrev både Affärsvärlden och Svenska Dagbladet om en konstmarknad som trots världsekonomin osäkra läge går som taget. Sotheby's och Christies säljer för rekordsummor och efter en auktion i auktionshuset Sovkom i Moskva i slutet av 2012 konstaterades en positiv dynamik på marknaden. Enligt Michael Storåkers, vd på Bukowskis, har konstmarknaden gått allt bättre de senaste tre halvåren.

Anledningen till dessa två parallella utvecklingar beror till viss del på auktionsverkens globalt vidgade klientbas, med onlinebaserade kataloger, tillgång till högupplösta bilder och nätbaserade konstindex. Auktionshusen har också tagit steget in på samtidskonstens arena, som tidigare var galleristernas område. Genom ökad marknadsanpassning och nya, internationella muskler verkar auktionshusen stå väl rustade inför hårdare ekonomiska tider. Med auktionshusens inträde på samtidskonstens marknad verkar dock framtiden bli mörk för mindre gallerier som riskerar att bli utmanövrerade.

Offren i krisens spår blir därför, som så ofta, inte i första hand de stora konstinstitutionerna, auktionshusen och konstnärer med kapitalstarka gallerier, utan mindre gallerier och enskilda konstnärer som är verksamma inom nationens gränser. Eftersom de stora konstinstitutionerna står någorlunda starka genom andra bidrag, är det mindre aktörer som i första hand drabbas när regeringar nedmonterar kulturstöden. Det bidrar i förlängningen till minskad konkurrens och mångfald, vilket på sikt minskar konstens kraft som opinionsbyggare. Problemet är också, som Carl Otto Werkelid, Sveriges kulturråd i London, säger till TT Spektra, att när de statliga bidragen väl dragits ner, är vägen tillbaka väldigt lång. När ekonomin vänder kommer andra eftersatta områden som skola, vård och omsorg att prioriteras först. Kultursektorn kan därmed bli tvungen att ställa in sig på svält under en lång tid framöver.

JOHANNA KAROLINA MODIG

KONST FÖR MILJÖN

MED KONSTTÄVLINGEN NORDIC ART

INSIGHT VILL MILJÖMÄRKNINGEN

SVANEN UTMANA NORDISKA

KONSTNÄRER ATT SKAPA KONST UTIFRÅN

BEGREPPET HÅLLBAR KONSUMTION.

MEN VAD ÄR DET FÖR NÅGOT?

STOCKHOLM När Svanens marknadschef Nancy Holm för en tid sedan medverkade i ett föredrag gällande konst och miljö i Kungsträdgården i Stockholm, tog hon tillfället i akt att fråga de deltagande konstnärerna varför de inte tar tydligare ställning i viktiga miljöfrågor. Responsen blev stor. Mejlen trillade in, vissa var provocerade medan andra bekräftade att miljöengagemang är en slumrande del inom konstvärlden. När Nordiska Ministerrådet kort därefter tillfrågade Svanen om de hade någon idé för att samla nordiska krafter under en konferens i Umeå i september, såg man en möjlighet att följa upp konstnärernas engagemang.

– När vi studerade vårt eget arbete för engagemang kring hållbarhets- och miljöfrågor i samhället insåg vi att kulturen halkat efter. Många organisationer, politiker och enskilda aktörer engagerar sig, men själva kulturetablissemang – teater, musik, konst – har inte stöttat den här viktiga frågan. Vi bestämde oss därför för att utmana konstvärldens aktörer, få dem att påverka och med sin konst göra något centralt för samhället idag, säger Svanens vd Ragnar Unge.

Från mitten av mars är det möjligt att skicka in bidrag till tävlingen. I juni väljer en jury ut sex finalister, vars konstverk publiceras på www.artnordic.org samt visas upp under Almedalsveckan i början av juli. Allmänheten röstar fram en vinnare, som presenteras på konferensen i Umeå i september. Förhoppningen är att minst 300 konstnärer väljer att medverka.

– Målet är att konsten ska bidra till ett engagemang för miljöfrågan och fånga upp den sociala dimensionen av hållbarhet. Vi vill inte bara meddela kalla miljöfakta utan även dra in en social struktur, som är svårare att komma åt och svårare att kommunicera än hur mycket gifter som släppts ut i olika sjöar, säger Anna Norberg, presschef på Svanen.

Att tävlingen i princip är att sätta penseln i handen på konstnärerna och att det finns en oundviklig risk att de som ställer upp inte alls arbetar miljöfrämjande i vanliga fall, hoppas man komma runt genom att få in bidrag även från dem som redan idag lyfter hållbarhetsfrågan i sitt arbete.

– Vi vet ärligt talat inte vilka konstnärer som arbetar med de här frågorna idag. Men vi ser naturligtvis gärna att de är med och medverkar och inspirerar andra. Målet är att lyfta goda exempel. Det finns ingen nytta med att visa på de dåliga. Förmodligen finns det de som redan gör bra saker där ute och vi hoppas nå fram även till dem, säger Anna Norberg.

De medverkande konstnärerna ska redovisa på vilket sätt de har gjort sitt konstverk, vilken teknik

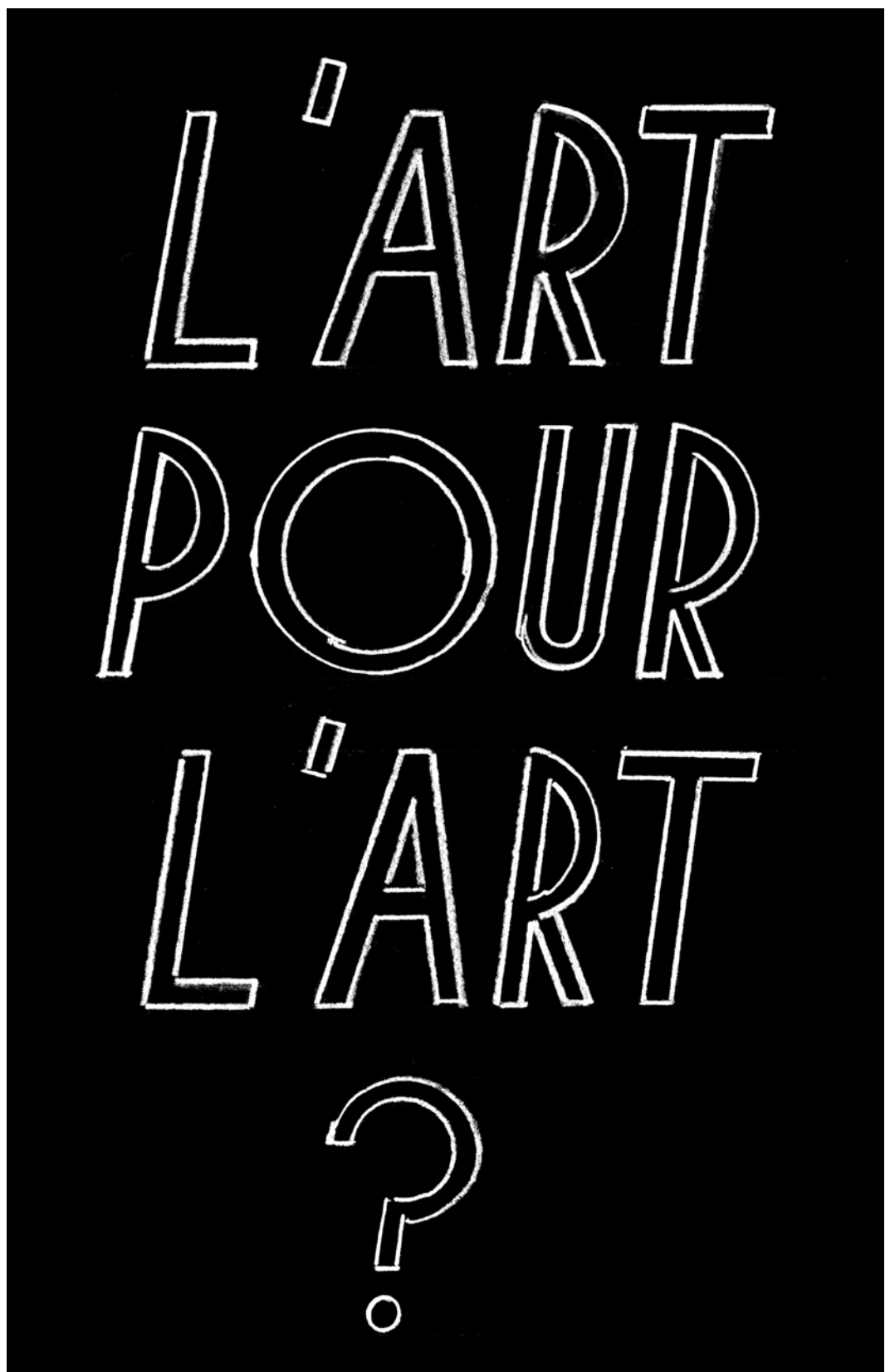

BILD: HELENA OHLSSON

och vilka färger de använt, samt hur de har tänkt ut hållbarhetssynpunkt. Projektet går inte ut på att kora den mest miljöanpassade konstnären, men man ska ha tänkt på miljöaspekterna och man ska förklara på vilket sätt. Det handlar om att illustrera hållbar konsumtion på ett sätt som väcker känslor, tankar, reaktioner och idéer hos betraktaren.

– Själva begreppet hållbar konsumtion är så himla stort och handlar egentligen bara om att vi som lever nu måste ta hand om vår jord på ett sätt som gör att den finns kvar för kommande generationer. Det innebär stora möjligheter att göra nästan vad som helst inom konsten, säger Ragnar Unge.

Men frågan är ändå om inte begreppet är en motsättning i sig. Vad betyder det egentligen att konsumera hållbart? Är det överhuvudtaget möjligt? Enligt Ragnar Unge handlar det om att konsumera rätt sak rätt antal gånger. Målet är att få konsumenter

att tänka efter innan de köper något nytt och lägga pengarna på en annan typ av konsumtion.

– Vi vill få människor att sätta sin egen konsumtion i relation till hur vi kan dela på resurserna i världen. Mycket av dagens miljöarbete går ut på att minska konsumtionen, genom avgifter och annat. Paradoxalt nog kan man få ett problem av det. För de människor som skär ner på sin egen konsumtion, sparar på el och annat, de får pengar över. Och vad gör man då med pengarna? Jo, man konsumerar. Kanske till och med saker som är sämre än det man sparade in på från början. Ska vi få människor att spara och minska sin konsumtion och därmed få ett ökat utrymme, måste det ökade utrymmet läggas på tjänster och kultur. Det får inte handla om att konsumera nya saker som de egentligen inte behöver.

JOHANNA KAROLINA MODIG

BER OM URSÄKT FÖR UTSTÄLLNING

GÄVLE I utställningen *I'm sorry* som öppnade på Centralgalleriet i Gävle tidigare i år bad konstnären Karin Jonsson om ursäkt för att hon inte hade råd att göra den utställning hon ursprungligen hade planerat. Utställningen består av ett tomt rum med en låst dörr. Bakom dörren kan man höra någon gråta. Utställningen *I'm sorry* är en skarp kommentar till konstnärernas utställningsvillkor och det faktum att så mycket som varannan bildkonstnär, enligt KRO/KIF:s undersökning från 2011, har tackat nej till att göra en utställning av ekonomiska skäl.

»Allt kostar lika mycket för mig som för alla andra, men man förväntar sig att jag ska lida lite och ha det ungefär som på 1800-talet. Inställningen till konsten är kanske okej men inställningen till konstnärerna är urtida«, sade Jonsson till SVT:s Kulturnytt.

STORM PÅ THIELSKA GALLERIET – IGEN

STOCKHOLM Konflikten på Thielska galleriet på Djurgården i Stockholm har fortsatt under 2013. I januari fick galleriets ordförande Claës Wachtmeister sparken av regeringen med omedelbar verkan. Det skedde efter att galleriets intendent Andreas Brännström så sent som i december meddelat att problemen var »under kontroll«. Konflikten på galleriet hade stormat sedan de tidigare intendenterna Ulf Linde och Nina Öhman tvingats flytta ut ur den bostad som funnits på Thielska. Flera avhopp från museet har skett de senaste åren, däribland styrelsens ordförande Olle Wästberg och intendenten Elisabeth Alsheimer Evenstedt. Wachtmeisters avsked förklaras, från kulturdepartementets sida, att han bidragit till att skapa konflikter och att förtroendet är förbrukat. Kulturministern har också KU-anmälts av Vänsterpartiets kulturpolitiska talesperson Lars Ohly som misstänker ministerstyre. »Den långa tiden av missförhållanden på Thielska måste utredas«, sade Ohly till SVT.

HASSELBLADSPRISET TILL JOAN FONTCUBERTA

GÖTEBORG Konstnären och fotografen Joan Fontcuberta tilldelades i mars fotografiets mest prestigefulla pris. Den katalanska fotografen fick priset med motiveringen: »Hans fotokonst kännetecknas av originella och lekfulla, konceptuella angreppssätt som vänder ut och in på fotografiska konventioner, uttrycksmedel och sanningsanspråk«.

Fontcuberta, som ser sig själv som en konceptuell konstnär, växte upp under Francos diktatur – något som har haft ett starkt inflytande på hans konstnärskap. Prissumman är på en miljon kronor.

I oktober kommer Fontcubertas bilder att visas på Hasselblad Center i Göteborgs konstmuseum.

VILKS RONDELLHUNDAR STÄLLS UT

MALMÖ Lars Vilks bilder av rondellhundar som profeten Mohammed ska ställas ut på ett galleri i Malmö i sommar. Utställningen ska ske på det privatägda Galleri Rönquist & Rönquist. Där säger man att inga religiösa eller politiska motiv ligger bakom. Kontroversen kring Vilks teckningar startade 2007 då en av dessa publicerades i Nerikes Allehanda. Publiceringen har lett till att Vilks levtt under dödshot sedan dess och fysiskt attackerats ett flertal gånger.

Redan samma år, 2007, försökte Sverigedemokraterna arrangera en utställning med teckningarna på Malmö rådhus. 2011 försökte partiet få till en utställning i riksdagshuset i Stockholm. Ingen av utställningarna blev av. På Rönquist & Rönquist ska bilderna ingå i en utställning av 25 verk från Vilks konstnärskap. Det är den första utställning som Vilks gör på flera år och polismyndigheten utreder säkerhetsaspekten.

FRANKRIKE ÅTERLÄMNAR NAZIKONST

PARIS Frankrike har beslutat att återlämna konst som stals eller under andra tveklaktiga omständigheter bytte händer på 1930-talet. Återlämnandet till framför allt judiska ättlingar är en del av en större fransk process att ta itu med denna problematik. Här finns verk

av Pietro Longhi och Sebastiano Ricci. Fyra av verken som återlämnas har hängt på Louvren. Ett flertal har tillhört den österrikiska konstsamlaren och juden Richard Neumann, som tvingades sälja sin samling för att kunna fly undan nazisterna. De har nu återlämnats till hans barnbarn som idag lever i USA. Det var 1998 som 44 länder, däribland Frankrike, i de så kallade Washingtonprinciperna, förband sig att återlämna konstverk som stals mellan 1933-45. Även så kallad »tvingad försäljning« räknas enligt överenskommelsen som olagligt förfarande.

GÖTEBORGS KONSTMUSEUM FÅR 3 MILJONER

GÖTEBORG Sten A Olssons stiftelse för kultur och forskning har skänkt Göteborgs konstmuseum en gåva på 3 miljoner kronor, som ska användas till museets renovering. Pengarna räcker dock bara till en »förstudie« till hur museet ska kunna rustas upp. Museet som byggdes 1923 anses vara i stort behov av en renovering, vilket inte skett i någon större omfattning sedan museet byggdes. Enligt Göteborgs kulturförvaltning finns det brister på många områden, bland annat klimatanpassningen, arbetsmiljön och säkerheten. Målet är att en renovering ska ske innan stadens 400-årsjubileum 2021. Göteborgs stad har ännu inte avsatt pengar till en renovering.

LARS BOHMAN KÖPER KNÄPPER

STOCKHOLM I mars blev det klart att Sveriges största galleri Lars Bohman Gallery köper upp konkurrenten Knäpper Gallery, och utökar därmed sitt galleri med flera namnkunniga konstnärer. Helene Billgren, Lotta Hannerz, Tuija Lindström, Helena Blomqvist, Patrik Andiné, Marie-Louise Ekman och Lars Lerin är några av de konstnärer som varit knutna till Knäpper Gallery. Enligt Dagens Nyheter är köpet ett tecken på den allt hårdare konkurrensen mellan gallerister på den svenska marknaden. Lars Bohman Gallery ska enligt tidningen också teckna så kallade 360-avtal med konstnärerna, en modell som är hämtad från skivbranschen. Det betyder att galleristen tar ett större grepp om konstnärers verksamhet utåt och mer agerar som en agent. Galleriets ägare, Jan Hansen, förklarar att satsningen på stort format ger större »lönsamhet«.

KONSTNÄR STÄMD AV TECHNOVIKING

BERLIN Den tyska videokonstnären Matthias Fritsch har stämts av karaktären i sin mest uppmärksammade video *Kneecam No. 1*. Filmen som först publicerades på nätet 2001 visade en scen från en av Berlins technofestivaler där en storvuxen, vikingalik man dansar. Det var dock när videon laddades upp på Youtube 2006 som uppmärksamheten exploderade. Över 16 miljoner personer har tittat på filmen som också har inspirerat hundratals videor där användare härmar »vikingen« – så kallade »memes«. Technovikingen blev snabbt en internetsensation och dök upp som både docka och seriefigur, något som också fick Fritsch att arbeta vidare på verket i olika former. Verkets huvudkaraktär uppskattade dock inte uppmärksamheten och stämde Matthias Fritsch för att ha fått sin privata integritet kränkt. Fallet ska avgöras i vår.

DROTTNINGEN ANMÄLER KONSTVERK

STOCKHOLM Drottning Silvia PO-anmälde i februari Elisabeth Ohlson Wallins verk »Kungamiddagen - om detta må vi berättat!«. Bilder som bland annat visar hur drottningen sopar ett hakkors under mattan är enligt ett pressmeddelande från hovet »kränkande, sårande och illvilliga«. Silvia riktar dock inte anmälan mot konstnären i fråga, utan mot de tidningar som har publicerat bilden. Pressens ombudsman Ola Sigvardsson har avfärdat anmälan, som överklagats till Pressens Opinionsnämnd. Detta fick Elisabeth Ohlson Wallin att kalla till en egen presskonferens där hon sade: »Det har gått för långt när hovet går på tidningarna, och det är ju censur. Hovet är ute och cyklar, och det är smärtsamt att se.«

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Kadmium är en giftig tungmetall som finns i vissa konstnärsfärger (olje-, akvarell- och akrylfärg).

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

Stiftelsen Karlskoga kommuns konststipendium till Alfred Nobels minne

Stiftelsen Karlskoga kommuns konststipendium till Alfred Nobels minne har bildats genom att Karlskoga kultur – och föreningsnämnd anslagit behållningen från försäljningen av en grafikportfölj, utförd av konstnären Göran Persson, innehållande bilder från Alfred Nobels liv och gärningar, att utgöra stipendiekapitalet.

Stipendiet har företrädesvis inriktning mot grafik. Stipendiesumman uppgår till **20.000 kr.** Till ansökan som görs i brevform, bifogas **högst 10 foton** av aktuella verk samt övriga handlingar och referenser sökande vill åberopa. OBS! Ej CD. Till ansökan skall bifogas upplysningar som rör bildmaterialet, såsom titel, teknik och storlek.

Ansökan skall vara Kultur – och föreningsförvaltningen tillhanda senast den **30 september 2013** och sänds till:

Karlskoga kommun
Kultur – och föreningsförvaltningen
Att. Göran Persson
691 83 Karlskoga

Se även – www.karlskoga.se

Kultur- företagare?

På genvag.nu
hittar du rådgivning
och en ny webbaserad
branschguide.

www.genvag.nu

Genväg är webbplats som hjälper dig som vill starta eller redan driver kultur-företag i Västra Götaland att komma i kontakt med rådgivning, branschguider, evenemang och nätverk.

Ljud- och ljusinstallationen Yellow Splitch på Bazarbron i Göteborg under Julstaden 2011 av Dänk! och Metipolis.
Foto: Sindre Magnusson

genväg.

En investering för framtiden

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Dalslands konstmuseum Utställningar 16/3–7/7

Anna Sjons Nilsson och där står han och morbran

Magie Hollingworth

16 MARS – 12 MAJ

Ingrid Vang Nyman »Pippi – och lite till«
En utställning producerad av Millesgården, Bonnierförlagen & Saltkråkan AB

Dag Ronny Pettersen, Norge Måleri

Anna Sjons Nilsson
Broderier och objekt

18 MAJ – 7 JULI

PAPPER Samlingsutställning med Rob Ryan, Gill Wilson och Magie Hollingworth, England
Agneta Flock och Cecilia Levy, Sverige

Anders Lönn & Gunilla Pantzar
Måleri o objekt

Jögge Sundqvist Trä

Fri entré
Upperud, Åsensbruk
Tel: 0530-300 98

För aktuella öppettider, se:
www.dalslandskonstmuseum.se

**Dalslands
konstmuseum**

VI ÄR ETT REGIONALT
**KONST
FÄSTE**

I samarbete med Karlskrona kommuns kulturförvaltning och KRO

UTLYSES NU FÖR FÖRSTA GÅNGEN

Erik Langemarks reseedstipendium

Stipendiet är ett reseedstipendium som kan sökas av bildkonstnärer och arkitekter som "kan fånga STADENS SJÄL" i Erik Langemarks anda.

Målet är att stipendiater studerar stadsplanering och arkitektur i de båda städerna. Tessinkyrkorna vid Stortorget i världsarvsstaden Karlskrona har sina förebilder i Rom.

Stipendiebeloppet är ett basbelopp (44.500 SEK 2013) och ska användas till resa till Rom, samt för uppehälle och arbete där.

Stipendiater ska i sin ansökan beskriva sina ambitioner med stipendiet.

Stipendiater presenteras vid en presskonferens i Karlskrona onsdagen den 19 juni 2013 kl 11.00.

Stipendiater har möjlighet till kontakter och samverkan med Skandinaviska föreningens Konstnärshus i Rom och även söka stipendium för vistelse på konstnärshuset. (för vidare information se: www.skandinaviskforening.org)

Det är Stadsbudskårens önskan att stipendiater under det närmaste året efter resan ska vara beredd att ställa ut sina alster från Romvistelsen i Karlskrona.

**Ansökan om
stipendiet ska vara
Stadsbudskårens
till handa senast
den 30 april
2013.**

FRÅGOR OM STIPENDIET LÄMNAS AV

Stadsbudet nr 17 Tullan Gunér,
0708-820877 guner.svard@comhem.se

Stadsbudet nr 8 Peter Althini,
0708-335188 peter@althini.se.

**MERA INFORMATION PÅ
STADSBUDSKÅRENS HEMSIDA:**
www.stadsbudskarenkarlskrona.se

I nära samarbete med
**KARLSKRONA
KOMMUN**

Det nya kalla kriget

Striden om ett arkiv med judiska manuskript har utlöst ett kulturellt kallt krig mellan Ryssland och USA. En konflikt som har nått högsta politiska nivå och blottlagt en rysk ödesfråga.

NYLIGEN SKREVS ETT NYTT kapitel i den konflikt som har eskalerat till ett nytt kallt krig mellan USA och Ryssland. I januari dömde en domstol i Washington ut böter på 50 000 dollar om dagen riktade till Rysslands regering. Konflikten bröt ut 2010 då en amerikansk domstol fastslog att Ryssland skulle överlämna en stor samling med judiska böcker och artefakter till den judisk-ortodoxa rörelsen Chabad, som har sitt huvudkontor i Brooklyn i New York. Utfallet kom sedan ryska myndigheter vägrat att erkänna domstolen, och domen ledde till att ryska museer och institutioner samma år frös all utlåning av konst och andra museiobjekt till USA. Sedan 2010 har ingen utlåning överhuvudtaget skett eftersom ryska myndigheter säger sig vara rädda för att andra verk ska beslagtas som kompensation. Amerikanska myndigheter har i sin tur försäkrat att Ryssland äger immunitet mot sådana krav. Något som inte tycks ha ändrat den ryska regeringens inställning, som gjort ärendet till en politisk prestigefråga.

Utlåningsstoppet är med andra ord bara ett sätt att straffa USA. Ett flertal museer som J. Paul Getty Museum, LACMA och Metropolitan har haft utställningar som drabbats av utlåningsförbudet. Men i själva verket är konflikten är en del av en betydligt större fråga som i grunden handlar om Rysslands förhållande till sin historia.

Det så kallade Schneerson-arkivet, som står i centrum för konflikten, består av 12 000 böcker och 50 000 andra värdefulla dokument som beslagtogs av

Röda armén under Andra världskriget. Arkivet hade byggts upp av fem generationer av rabbiner i Chabad-Lubavitch-rörelsen som grundades i Ryssland i slutet av 1800-talet. Större delen av arkivet nationaliserades av bolsjevikerna efter ryska revolutionen, medan rabbinen Joseph I. Schneerson lyckades fly till USA med en del av arkivet och etablera rörelsens nya centrum i New York. Under andra världskriget beslagtogs arkivet av nazisterna under invasionen av Sovjetunionen – för ett par år senare återigen hamna i ryska händer. Arkivet skulle sedan förbli en del av det ryska statsbibliotekets samlingar under hela kalla kriget.

Men strax före Sovjetunionens fall 1991, under glasnost-eran, dömde en domstol i Moskva att samlingen skulle återlämnas till Chabad.

Samlingen skulle dock aldrig anlända till New York. Beslutet återdrogs dock snabbt efter Sovjets fall. Vladimir Putins tillträde vid makten ledde till ett än mer kallsinnigt förhållande till återlämnande av kulturella artefakter. Efter domen i januari svarade ryska myndigheter att samlingen är en »del av Rysslands nationella arv och kan inte återlämnas«. I april ska samlingen förflyttas till ett nybyggt judiskt museum i Moskva. Presidenten Putin har personligen engagerat sig i konflikten och sade nyligen att »Schneerson-biblioteket inte tillhör något specifikt judiskt samhälle. Det tillhör den ryska staten«. Han sade också till ryska medier att återlämnandet skulle öppna en »Pandoras ask« av återlämningskrav: »Just

nu, i mitt perspektiv, är vi absolut inte redo för detta. Det är omöjligt«.

Det är detta som är grunden till det de ryska myndigheternas motstånd. Detsamma gäller andra återlämningskrav av konstverk som ställts efter den så kallade Washingtonkonferensen 1998, där bland annat Ryssland förband sig att återlämna verk och egendom som förskingrades från judiska familjer under Förintelsen. Tyskland, Österrike, Nederländerna, Frankrike och ett flertal andra länder har gjort större ansträngningar för att återlämna verk. Ett flertal länder i Östeuropa och framför allt Ryssland har dock mött sådana krav med allt större motstånd. Delvis har det historiska orsaker. I Västeuropa stal nazisterna konst framför allt från privata ägare, mestadels judiska konstsamlare. I Sovjetunionen hade privat egendom nationaliserats efter ryska revolutionen. Nazisterna stal därför verk som då redan ägdes av den ryska staten. Något som ytterligare komplicerar frågan är att Sovjetunionen genom så kallade trofébrigader beslagtogs tysk konst som ett slags krigsskadestånd – däribland verk som nazisterna tidigare stulit från judiska familjer.

– Det hela är en politisk röra. De sovjetiska trofébrigaderna beslagtogs i princip allt de kom över och skickade det till Moskva. I Ungern beslagtogs de konst som tidigare stulits av nazisterna och ungerska regeringen från judar. Det handlar om enorma mängder konst, antikviteter, böcker och judiska religiösa föremål. Det är än idag oklart var mycket av denna konst befinner sig. Denna fråga är långt ifrån löst, säger Wesley Fischer, chef på forskningsavdelningen vid Claims Conference, en organisation som sedan 1951 skött ekonomisk kompensation och restitution av egendom åt Förintelsens offer.

– Det är också i många fall oklart var objekten kommer ifrån, i en del fall härrör de ju från samhällen

som helt utrotades eller skingrades under kriget.

På Hermitaget i Sankt Petersburg hänger idag verk som stals från tyska museer under kriget. Totalt förde Röda armén med sig 2,5 miljoner konstverk och 10 miljoner böcker från Nazityskland efter kriget. Tyska museer förlorade omkring 180 000 konstverk. Under 1950-talet återlämnades stora mängder konst till DDR, bland annat den grekiska Pergamonfrisen som fraktats till Ryssland. Men hundratusentals verk har förblivit i Ryssland, däribland den berömda Priamos gulds katt som hade grävts fram av arkeologen Heinrich Schliemann, under hans utgrävning av Troja i slutet av 1800-talet. Skatten försvann efter Berlins fall, och dök inte upp förrän 50 år senare på Pushkinmuseet i Moskva. Ett avtal om återlämnande slöts med Tyskland, men revs 2010 upp av museet som gjorde en helomvändning och beslutade att behålla skatten som kompensation för den förstörelse som Tyskland orsakade landet under kriget. Beslutet är också en del av den nya Putin-doktrinen, som ämnar sätta stopp för återlämningskrav.

Hundratusentals verk tros fortfarande finnas undan-gömda i lager i Ryssland. För den ryska regeringen har Schneerson-arkivet blivit en viktig principfråga eftersom ett återlämnande riskerar att öppna upp en lavin av liknande krav.

– Frågan blir ju då om Ryssland ska lämna tillbaka verk som tagits även från andra grupper, till exempel under ryska revolutionen. Ska den ryska adeln kunna kräva tillbaka verk som nationaliserades? Det är därför denna fråga har nått de högsta politiska kretsarna i Ryssland.

I fallet med Schneerson-arkivet har frågan också komplicerats av Rysslands och USA:s skilda politiska kulturer. Amerikanska politiker, kan inte lägga sig i ett domslut och upphäva domen. I Ryssland har frågan politiserats, och de ryska makthavarna

har liten förståelse för amerikanska domstolars självständighet.

– Att Ryssland vägrar erkänna domstolen gör det väldigt, väldigt svårt att nå en politisk kompromiss. Och att Obama skulle lägga sig i domstolens arbete är mycket osannolikt, säger Wesley Fischer.

Ryssland har svarat på domstolens utslag med generella bestraffningar, som utlåningsförbudet och nyligen hotade den ryska utrikesministern Sergey Lavrov att stämma Library of Congress i Washington, som 1994 hjälpte Chabad att låna sju böcker från Schneerson-arkivet i Ryssland. Böckerna återlämnades aldrig. En sådan stämning riskerar att infektera konflikten ännu mer. Wesley Fischer är inte hoppfull.

– Jag tror inte någon vet vad som kommer att hända. Det är en konflikt där det är svårt att se en tydlig lösning i nuläget.

I PALMHUSET, EN DEL AV Trädgårdsföreningen i centrala Göteborg, råder tropiskt inomhusklimat. Det droppar från bevattningssystemet, alger fortplantar sig i fogarna mellan glasväggarna. ANNIKA VON HAUSSWOLFF var mycket här som liten och går idag hit med sina egna barn. Efter några år i Stockholm och Berlin återvände hon till hemstaden och bor nu inte mer än någon kilometer från barndomshemmet vid gamla Ullevi. Göteborg passar henne perfekt. Staden är precis »lagom tråkig«. Här får hon vad hon behöver: arbetsro.

– Jag är en sänlig människa. Jag levde så fruktansvärt snabbt i mina tonår. Jag är ganska nöjd med tristessen. Det har mycket att göra med att jag har två barn också. Det är intensivt. Resten av tiden vill jag bara försöka jobba, även om det går mycket långsamt och jag lyckas aldrig skapa några rutiner för det.

2011 publicerade Annika von Hausswolff boken *Avgrunden* i samarbete med JAN JÖRNMARK, ekonomisk historiker och författare till ett antal böcker om övergivna byggnader. De två kom i kontakt på barnens gemensamma förskola. I boken och på en utställning, som visades på Galleri Andréhn-Schiptjenko, porträtterade hon nedlagda fabriker, Titos örnäste och semesteranläggningar i USA och Europa. Det var första gången hon jobbade digitalt, på grund av tidsbrist – tillträde förbjudet rådde i många fall – och första gången sedan studieåren som hon arbetade dokumentärt.

Också i *An oral story of economic structure* (2012) skildras de fysiska konsekvenserna av ett ekonomiskt system, i form av en serie stilleben där motivet utgörs av guldtänder som hon köpt på andrahandsmarknaden.

När Annika von Hausswolff skrattar glimmar det till.

NU SER JAG ATT DU HAR EN GULDTAND. VAD KOM FÖRST, UTSTÄLLNINGEN ELLER TANDEN?

– Tandens faktiskt. Jag tappade en tand och behövde göra en ny, då tyckte jag det var lika bra att göra en guldtand. Jag har alltid varit fascinerad av tänder. När jag var liten var jag avundsjuk på mina klasskompisar som fick tandställning. Det var ju så snyggt. Jag byggde egna hemma, av ståltråd och gem och allt möjligt.

OCH UTSTÄLLNINGEN?

– Jag blev inbjuden till Oktobersalongen i Belgrad i fjol. Utställningen hade titeln *Good life*. Jag funderade på hur jag skulle förhålla mig till det. I samma veva hängde jag mycket på Tradera, jag älskar smycken. Även pantbanker lägger ut sina varor där. Jag stötte på en annons för skrotguld. Och

det var tandguld då, med en bit av tanden kvar. Jag började fundera. Vem pantar tänder? Är det någon som har dragit ut sin tand för att få pengar, eller är det någon släkting som har lämnat tänder efter sig? Man får inte dra tänder ur ett lik.

Från kremerade får man inte heller ta tänder eller sådant som höfikulor. Allt tillhör kroppen. Jag förstår faktiskt inte varifrån de här tänderna kommer, om det inte är så att någon har dragit ut dem för att få pengar. Under en period av ungefär en månad dök det upp ytterligare sex auktioner för guldtänder. Jag kammade hem allihop.

VAD KOSTAR EN TAND?

– Det beror helt på hur mycket den väger. Jag betalade från 500 till 2500 kronor. Sedan fotograferade jag dem som stilleben, med storformatskamera. Från början hade jag plasthandskar, sedan vände jag mig. Men det är märkligt. En tand är så personlig. Till och med lagningar är det, de går inte att återanvända.

TÄNDER ANVÄNDS JU OCKSÅ FÖR ATT IDENTIFIERA DÖDA.

– Ja. Så unika är de. Att de hamnar i en kommers på nätet, som vem som helst kan delta i – det blir en krock mellan det som är intimt personligt och det som är bara ytterligare en transaktion. Guldets historia är ju köpa och sälja, svett och lidande, död och mord, glädje och smycken. Materialet är mytologiskt. Och tänder är en klassmarkör. Nu har det gått så långt i Sverige att det finns en massa människor som inte ens har råd att gå till tandläkaren.

VEM VAR DU SOM LITEN?

– Jag var mest indian. Jag hade alltid fjädrar i håret och något höftskynke. En pilbåge. Jag har en lillasyster som är sex år yngre, men det känns som att jag är uppvuxen som ensam barn. Jag var väldigt förälskad i en seriefigur som hette SILVERPILEN. Han hade mockabrallor med fransar. Jag dagdrömde mycket om hur vi reste vårt tält tillsammans och så där.

DU KOMMER INTE FRÅN EN KONSTNÄRSFAMILJ, BÅDA DINA FÖRÄLDRA KÖRDE SPÄRVAGN?

– Precis. De träffades på spårvägen och körde spårvagn hela sina liv.

Vårt hem var kulturfattigt, om man inte räknar fotboll – det är ju kultur. Jag växte i princip upp på Ullevi. Pappa gick på allt som spelades och tog med mig. Sedan var det musiken som tog mig, i 13-årsåldern blev jag punkare.

»VÅRT HEM VAR KULTURFATTIGT, OM MAN INTE RÄKNAR FOTBOLL — DET ÄR JU KULTUR«

VAD VAR DET DU FASTNADE FÖR I
PUNKEN?

– Det var en annan värld som stod för mycket större frihet. Det var helt enkelt roligare än allt annat jag kände till – musiken, kläderna. Vi hade stora punksamlingar borta i Nordstan, varje lördag klockan ett samlades femtio punkare. Vi stod och hängde och sedan gick alla nästan på led till Mosters kafé i Haga och drack choklad och åt ostmackor. Jag jobbade ideellt på rockklubb, sedan hoppade jag av gymnasiet och fick jobb på ett skivbolag. Mitt liv har rört sig mycket kring musik. Att det blev fotografi som blev mitt uttryck började väldigt pragmatiskt, skivbolaget behövde någon som kunde plåta deras artister.

EN INSPIRATION SOM DU PRATAT
MYCKET OM TIDIGARE ÄR
KRIMINALFOTON. ÄR DET FORTFARANDE
ETT INTRESSE?

– Det är en tydlig influens. Jag hänger mycket i kriminaltrådarna på Flashback och läser böcker om gärningsmannaprofilering och sådana saker. Det är ett starkt intresse. Mitt barndomshem var som sagt kulturellt fattigt. Men det fanns några årgångar av *Nordisk kriminalkrönika* i bokhyllan. Det är berättelser som poliser och åklagare har skrivit, och som säljs för att dra in pengar till polisens idrottsförening. Jag lärde mig att läsa jättetidigt men hade ingenting att läsa, så jag läste *Nordisk kriminalkrönika*. Det fanns bilder däri också. Mycket tecknat. En del foton. Inga explicita. Det kunde vara en överexponerad bild av en parkeringsplats. Tom, men med en liten pil. »Aha, där har de hittat någonting.« Jag kan tänka mig att min fascination för fotografi startade där, i insikten att det inte syns på den, ändå är den här bilden viktig för vetenskapen om vad det är som har hänt. Det laddade fotografierna med mening. Alla foton, hur tråkiga de än var, blev en del i ett mysterium. I början imiterade jag det där lite halvtaskiga polisfotosättet med blixtrakt på för att skapa bilder

som inte var så konstfulla, utan mer som ett bevismaterial. Jag gillar fortfarande att se på konst som ett slags bevismaterial, i en större utredning.

NU HAR DU 20 ÅR BAKOM DIG SOM
KONSTNÄR. VAD HAR DIN EGEN
UTREDNING KRETSAT KRING HITILLS?

– Jag har ställt mycket existentiella frågor i mina bilder. Det är otvetydigt att det är ett humanistiskt projekt. Jag har försökt gestalta tankar om människans plats i världen. Kroppen och dess relation till ting och tingens relation till kroppen. Jag hittade av en slump mitt första självporträtt för ett tag sedan, från en gymnasieuppgift. Jag har ju gjort en del självporträtt senare också, men de har varit annorlunda, inte intima utan mer ironiska och retoriska. Det är något jag har övat upp. Men det här var helt transparent. Det är verkligen jag. Jag sitter i en fätölj och håller upp ett kranium, precis som Hamlet. Att vara eller icke vara. När jag var tonåring handlade det väldigt mycket om det. Vad är det för mening med livet? Det fyllde sida upp och sida ner i mina dagböcker. Det har jag väl sublimerat sedan dess, accepterat att det är som det är.

ÄNDA SEDAN STARTEN HAR DU ARBETAT
MED ETT STRIKT URVAL. FÅ, STARKA
BILDER.

– Att skapa konst skapar också väldigt mycket ångest. Inte för alla, men för mig. Det finns en stränghet i att välja få bilder som gör att jag kan känna mig lugn. Jag har väldigt låg stresströskel. Jag blir stressad om jag inte tänker på bilderna länge innan och arbetar med dem, har dem på väggen.

Men jag har haft många olika sätt att göra bilder. Jag höll en föreläsning i Helsingfors nyligen, och då var det en student som frågade om det. Jag tror att hon tänkte att man måste hålla sig till en stil för att sälja. Då dök den här trettonåringen upp i mitt huvud. Hon som faktiskt valde att bli punkare. Om jag inte gjorde så, om jag inte hela tiden

»JAG ÄR GANSKA NÖJD MED TRISTESSEN«

bröt mot det jag gjort förut, så skulle jag skämmas inför henne, insåg jag. Jag har en stor lojalitet med henne när jag tittar tillbaka. Hon tog ett enormt kliv bort från någonting som var rätt trist och uppkört. Jag menar spårvagn: Du kan inte köra av ens om du skulle vilja.

2007 TILL 2012 HADE DU EN PROFESSUR VID HÖGSKOLAN FÖR FOTOGRAFI I GÖTEBORG. HUR VAR DET?

– Jag arbetade halvtid och delade tjänsten med LOTTA ANTONSSON. Jag tycker att vi har utträttat stordåd! Det är enormt fina studenter som har utexaminerats. Man satsar mycket pengar på utbildningen, både på Akademin Valand och HDK. Men följer upp det väldigt dåligt genom att inte gynna

utställningsplatser. Det är för mig ett mysterium. En annan sak som jag skulle önska och som jag tror skulle betyda jättemycket är att få grundskollärare att förstå viken potential samtidskonsten har som undervisningsmaterial. Det man möter som barn har stor betydelse.

VILKA AV DINA VERK SKULLE FUNKA SOM UNDERVISNINGSMATERIAL?

– Jag fick faktiskt höra från en pedagog från Moderna att de pratat om min bild av schäfern på stranden (*Hey Buster, What do you know about desire?*«, 1995), i en klass med ganska små barn. Då var det en flicka som räckte upp handen och plötsligt berättade om hur en av hennes släktingar dödats i det

land hon kom från. Och hur hon hade sett kroppen under en filt, som på fotot. Konsten kan vara en trigger för alla möjliga former av samtal.

UNDER DIN VERKSAMMA TID HAR FOTOGRAFI BLIVIT VANLIGARE SOM UTTRYCKSMEDEL. BARA DE SENASTE ÅREN HAR FOLK KOMMIT ATT ANVÄNDA SIG AV BILD EXTREMT MYCKET MER, PÅ FACEBOOK OCH INSTAGRAM.

– Det är fantastiskt. Det är en fröjd att bara sitta och bildgoogla helt slumpmässigt. Jag tycker inte alls att det gör det svårare att arbeta. Ibland hör man att folk säga: »Jag kan inte göra fler bilder till den här världen, den är så full av bild«. So what, gör en till.

För tolv-tretton år sedan fick jag ett stipendium till Sveaborg, en gammal fästning utanför Helsingfors. Tanken var att jag skulle åka i väg och titta inåt. Se vad som kom fram i isolation, vilket visade sig vara total katastrof. Jag höll på att slänga mig i Östersjön. Jag fick åka hem efter halva tiden och fick söka läkarhjälp. Då insåg jag att min inspiration inte kommer inifrån. Jag är väldigt beroende av andras bilder. Det är nästan som att andlighet är kommunikation.

SAMTIDIGT HAR FOTOGRAFINS STATUS SOM KONSTFORM ÖKAT.

– I Sverige. Fotografi har varit uppskattat som konstform mycket längre i till exempel USA och Frankrike. Men Sverige är ett litet land. Det var en väldigt rolig och händelserik tid i början av nittiotalet när jag gick min utbildning. Postmodernismen kom till Sverige. Foto var den perfekta tekniken för alla de här tankarna. Måleriet var »gubbigt och traditionellt«, men foto var det förhållandevis många kvinnor som höll på med. Jag och en handfull andra fotokonstnärer fick jättemycket uppmärksamhet. Det var skitkul. Men man märker så fort det blir dåliga tider att det är bara måleri som säljer.

VARFÖR?

– Det har otroligt hög status och jag tror man tänker att en målning kan man alltid lita på. Men också för att människor inte har lärt sig så mycket om fotografi. Det är förvirrande med upplagor och hållbarhet. Det är det för mig också. Gör jag unika verk så tänker jag »varför gör jag ett unikt verk när jag kan göra en upplaga?« Gör jag en upplaga så känner jag »vad jobbigt, varför ska jag göra en upplaga?« Det är väldigt svårt att hitta rätt.

HAR DU SJÄLV MÄRKT AV ATT DET ÄR KRIS OCH SVÅRARE ATT SÄLJA?

– Ja. Det gjorde jag redan 2008 när jag gjorde en utställning i New York. Samma dag som det var vernissage kollapsade Lehmann Brothers.

Jag befinner mig på något slags mellannivå där det känns som att folk köper antingen billigare saker från yngre konstnärer eller jättedyra saker som man vet är värdefulla. Så till vida kan jag tycka att kapitalisterna spekulerar för mycket och mecenatar för lite.

MEN DU HAR HAFT MAGASIN 3 SOM NÅGOT SLAGS MECENAT ÄNDÅ?

– Ja, under tio år köpte de i princip allt jag gjorde. Sedan gjorde vi en retrospektiv med alla bilder de ägde. Det är ju tack vare ROBERT WEIL som är ensam finansiär av Magasin 3 och Judiska teatern. Han är praktexemplet på en filantrop som det borde finnas många många fler av.

DET ÖPPNAR ÄNDÅ NYA KONSTHALLAR I STOCKHOLM, BÅDE ARTIPELAG OCH SVEN-HARRYS ÄR PRIVATA.

– Det är fantastiskt. Jag kan inte begripa att inte någon här i Göteborg bara tar efter. Åk upp och titta på Sven-Harrys bygge! Bygg ett glaspalats på Heden. Det är något fel här i Göteborg. Jag känner bara en affärsman här som samlar konst. Jag vet inte vad de andra gör. De seglar väl.

SER MAN TILL MUSIKLIVET ÄR GÖTEBORG EN EXTREMT FRAMGÅNGSRIK STAD. VARFÖR FUNKAR DET FÖR MUSIKEN MEN INTE KONSTEN?

– Musik fortplantar sig lättare än vad bildkonst gör. Så fort det är bildkonst behöver du en lokal. Det kostar genast pengar. Det är klart man kan använda gatorna, det finns förvånansvärt lite street art här.

Det är många som har försökt förstå varför Göteborg aldrig har etablerat sig som konststad. Det har funnits mecenater förr. Valand har legat här länge. Men för att det ska bli ett vitalt konstliv måste man också ha en dagstidning som ger konsten utrymme och kommersiella gallerier, som sätter spinn på saker. Och det saknas privata pengar.

NÄR KONSTHALLEN HÄR HOTADES AV STÄNGNING FÖR ETT PAR ÅR SEDAN VAR DU EN AV DE SOM PROTESTERADE HÖGST. DEN KLARADE SIG. HUR STÅR SIG DET OFFENTLIGA KONSTLIVET I GÖTEBORG I DAG?

– Hasselblad center är väldigt bra. De har en bred fotografisyn och gör intressanta utställningar. Och även de andra gör nog sitt bästa. Men politikerna är svåra. Varje stad av rang måste ha en plats för samtidskonst, ju. Så är det bara. Kommunpolitikerna är för dåligt bildade helt enkelt. De behöver förstå att när turisterna kommer, så förväntar de sig att det finns ett rum för samtidskonst. Gärna på Heden, granne med sporten.

TEXT: JENNY DAMBERG

BILD: MALIN GABRIELLA NORDIN
FRIA TOLKNINGAR AV ANNIKA VON HAUSSWOLFFS VERK:
UNTITLED, 2006 (SID 14)
HEY BUSTER! WHAT DO YOU KNOW ABOUT DESIRE?, 1995 (SID 17)
BUBBLA, 1996 (SID 18)

Idén om kulturen som ett laboratorium där inga krav ställs på samhällsnytta framstår idag som en utopisk vision, snarare än ett möjligt kulturpolitiskt mål. Men mätbarheten har sina gränser, menar Robert Stasinski.

KONSTENS OLIDLIGA LÄTTHET

»WHAT GETS MEASURED GETS MANAGED«, utropade management-filosofen Peter Drucker på 1950-talet. Troligtvis var det någon annan som formulerade just dessa fem ord. De sammanfattade väl de idéer som Drucker kungjorde. Budskapet riktade sig i första hand till företag och organisationer som Drucker ansåg behövde mer kunskap och bättre struktur. Kapitlet »The Sickness of Government« i hans bok *The Age of Discontinuity* från 1969 lade själva grunden till vad som i dessa dagar fått klä skott för mätbarhetens starka prägel på vår tid – New Public Management.

New Public Management, eller NPM, hänvisar till en strävan hos statliga och offentliga organisationer att effektivisera sina verksamheter. Det hela utgick från början ifrån viljan att förbättra invanda och ineffektiva

mönster hos vissa skattefinansierade verksamheter med hjälp av decentralisering och managementmetoder hämtade från näringslivet. I detta låg naturligtvis också att försöka konstruera den kreativa konkurrens som så länge funnits på en fri marknad, men som ofta saknades i den offentliga sektorn.

För att stärka incitamenten till ökad innovation och konkurrens behövde man också skärpa rutinerna för mätning och utvärdering av dessa. Därför skulle resultatet, inte processen stå i centrum.

Till den svenska kulturvärlden anlände mätning som metod först med statsvetaren Lisbeth Lindeborgs kulturpolitiska rapport *Kulturen som lokaliseringsfaktor* (1991), som slog ned som en bomb. Här påvisade en samhällsforskare för första gången i Sverige att det finns ett samband mellan kultur och regioners utveckling, både ekonomiskt och socialt. Detta var en ögonöppnare, vilket fortsatte i Landstingsrådets kulturmåtarprojekt *Från vision till verklighet* (1994) och ett flertal rapporter från Statens Kulturråd, KK-stiftelsen och universitet.

NPM har otvetydigt ökat kraven på att mäta och förstå verksamheters effektivitet, något som inom kulturen blivit tydligt kännbart i exempelvis stipendieansökningar där konstnärer och institutioner tvingas motivera verksamhetens betydelse för barn och unga, region och stad, konstområdet i stort, liksom effekterna på psykisk och fysisk hälsa och utbildning.

Vår traditionella bild av konsten som opolitisk, onyttig eller på »armslängds avstånd« från makten har kantrat rejält och det är anses knappast idag märkligt att kultursatsningar motiveras utifrån samhällsmål, vare sig det är mer demokrati och kreativitet eller turism och minskade sjuktal.

Men denna bild av konsten som fredad från utvärdering och mätning är falsk och ohistorisk. Redan i 1974 års kulturproposition uttrycktes en tydlig vilja att följa upp och utvärdera kulturen för de enskilda institutionerna. 2009 års stora kulturpolitiska antiklimax *Kulturutredningen* beskrev det så tydligt det kan bli:

»Det ansvar som kommer att ligga på de föreslagna förvaltningsmyndigheterna gör att dessa kommer att behöva utveckla sin kapacitet för uppföljning och utvärdering. De ska kunna förse regeringen med löpande relevant underlag och även ge underlag till de mer frekventa översyner av kulturpolitiken som vi föreslår. Även kulturinstitutionerna behöver utveckla sin uppföljning och utvärdering för att bättre redovisa och återrapportera till regeringen«.

Idén om kulturen som ett laboratorium, där inga

krav ställts på samhällsnytta, framstår idag som en utopisk vision, snarare än ett möjligt kulturpolitiskt mål. Och onekligen kan mätningen ha många goda effekter, som det faktum att den flyktiga kulturfären utvidgas i akademiska discipliner som statistik, ekonomi, psykologi och sociologi. Denna integration med samhällsvetenskapen kan i sin tur också bidra till ett språkbruk som fungerar i politiska sammanhang där »resultat«, »effekter« och »mål« är mindre laddade begrepp än »experiment«, »osynliga värden« eller »processbaserad«.

Men kanske är denna utveckling också problematisk. Strax efter att *Kulturutredningen* släppts under 2009 skedde två centrala konsthändelser i Sverige – Anna Odells psykosperformance och NUG's graffiti-filmer visades på konstmässan Market. Speciellt i fallet med det senare verket kom kultuministern själv att hamna i konstetablissemangets onåd genom att så tydligt ta offentlig ställning för det hon menade var brottsligt och därmed inte längre ett konstverk.

Här kom mätbarheten in bakifrån, genom flera ledarskibenters cost-benefit-perspektiv där siffror slängdes runt som slagträ i debatten om dessa konstverks egentliga nytta. NUG's verk ansågs av Trafiklandstingsrådet kostat samhället 100 000 kronor med hänvisning till vandaliseringen av ett tunnelbanetåg i en av filmerna. Detta plockades upp i debatter, Facebookgrupper och kulturpolitiska resonemang som ett enkelt och snabbt sätt att skapa en värdering av vad detta verk faktiskt betydde ur ett samhällsperspektiv.

När konstskandalen blev ett faktum krävde också journalisterna galleristen, konstnären och den indignerade ministern på snabba svar. Många debattörer viftade först och främst med det som var mätbart, snarare än det som krävde eftertanke och analys.

Men ökningen av mätning och kvantifiering inom konsten och samhället i stort kan, som managementforskaren Christopher Pollitt menar, inte isoleras till några få händelser, utan måste ses som resultatet av flera parallella processer. Delvis har det uppstått som en del av en ny samhällsplanering och urbanisering, som den uppmärksammade artikeln *Artists as consumers* (1989) visade. I artikeln beskriver Joan Jeffri hur konstnärer påverkas och reagerar på gentrifieringen i New York, en effekt av att fastighetsvärdet steg i de delar av staden där konstnärer tidigare ostörda kunnat arbeta. Artikeln blev stilbildande i sin uppräknings av amerikanska konstnärer, deras utbildning och kompetens och hur samhället i flera led kunde vinna på att använda sig av denna resurs. Men det speciella

med artikeln var att den så oförblommerat beskrev studier och statistik, som visade att konstnärer tär på samhället genom att de flesta konstnärers lön är så låg och att denna grupp dessutom är svårare att omskola till en annan yrkeskategori.

Faktumet att något är mätbart är vi i konstvärlden generellt inte fientligt inställda till. Ofta är det ganska bra att kunna påtala något på ett neutralt sätt, utan att alltid nödvändigtvis behöva proklamera någons subjektiva tolkning. Inom kulturekonomisk forskning har man de senaste trettio åren utvecklat sofistikerade metoder för mätning av kulturens värde, alltifrån neurologiska röntgeninstrument till breda, globala statistiksammansättningar. Men vanligast idag är Contingent Valuation Method som går ut på att fråga medborgare hur mycket de skulle kunna tänka sig betala för en specifik kulturell upplevelse. Här hamnar kvalitetsbegreppet inte i skottlinjen eftersom den inte behöver definieras generellt, bara hur den enskilda individen värdesätter den egna upplevelsen. Den stora bristen i denna metod är att den är hypotetisk och begränsad till besökarnas kulturintresse. Metoden kan inte ge någon definitiv kunskap om hur mycket människor skulle vilja betala eftersom de inte alltid är väl insatta i vad de skulle få för pengarna. Jämfört med hur mycket pengar man skulle kunna tänka sig lägga på en roman på ryska, när ens ryska består av en termins språkstudier för kanske tjugo år sedan.

Regeringen bildade nyligen Framtidskommissionen för att bidra med analyser för de kommande fyrtio årens samhällsutveckling. I en debattartikel i Göteborgsposten skriver de att »Kultursektorn som helhet saknar i många fall den mätbarhet som de kulturella och kreativa näringarna kan uppvisa. Det fråntar den inte dess betydelse för samhällsutvecklingen.« Om detta perspektiv på mätning kommer att förgylla eller erodera kulturens ställning kan nog bara framtiden utvisa.

ROBERT STASINSKI
KONSTKRITIKER OCH CURATOR

FOR

ÖRLJUD

Över hela världen fängslas, torteras och mördas konstnärer för sin konst. Men till skillnad mot författare och journalister finns ännu inga så kallade fristäder för konstnärer. Sverige kan nu bli först i världen.

»Hade det inte varit för Pablo Picassos målning Guernica hade staden och vad som utspelade sig där måndagen den 26 april 1937 förmodligen fallit i glömska.« Så står det i Nationalencyklopedin. Om det verkligen stämmer att händelsen annars fallit bort ur det kollektiva minnet är omöjligt att veta, men det är ett tydligt exempel på vilken politisk dynamit konst kan vara, och vilket inflytande det har på den samtida historieskrivningen. Målningen är en ständigt påminnelse om händelsen där nazityskt bombflyg förstörde den baskiska staden, och dödade flera hundra människor.

Den armeniske konstnären Narek Aghajanyan bär på andra minnen. Bilderna flimrar i huvudet av en massaker på gatan i Jerevan, den 1 mars 2008, som kostade tio personer livet. Angreppet kom från polis och militär under en stor folklig protest efter presidentvalet. Två år senare ville Narek Aghajanyan ställa ut tio minneskonstverk på platsen för massakern, men myndigheterna vägrade att ge tillstånd. Massakern har blivit en mycket känslig fråga i Armenien, och ingen har ännu ställts till svars för de dödade.

Några veckor efter att Narek Aghajanyan fått avslag fick han hembesök av polisen. De beslagtogs hans och hustruns pass. Dagen därpå dök tre anonyma män upp hos familjen, förstörde hans konstverk och misshandlade honom medvetlös.

Efter misshandeln flyttade Narek för ett tag ut på landet och gick under jorden. Men när han återvände arresterades han av polisen och misshandlades så svårt att han fick njurskador – och började kissa blod. Tillsammans med sin fru lyckades han fly till Sverige med falska pass. Här kunde han i frihet fortsätta sitt skapande. Han blev snabbt en del av konstlivet i Gästrikland, där han först bodde och verkade.

På femårsdagen efter gatumassakern, den 1 mars i år, kunde Narek Aghajanyan äntligen hedra offren med en utställning. På utställningen som hölls i Mehedeby, norr om Tierp, visades tio nya minnesmålningar, liknande de han tidigare velat ställa ut i hemlandet. De abstrakta, expressionistiska målningarna är tillägnade vart och ett av offren och bär titlar som tydligt refererar till massakern. Men inför den svenska utställningen hade Narek även gjort en installation med titeln *The North tolerates governments based on blood*, menat som en kritik mot vad han anser vara svenska myndigheters overseende med armeniska regimens odemokratiska tendenser.

Det är fortfarande oroligt i Armenien, med nya folkliga protester. Den armeniska polisen har sökt Narek sedan han lämnade landet. Men i Sverige vill

Migrationsverket inte ge honom uppehållstillstånd.

– Migrationsverket förstår inte hur min abstrakta konst kan vara politisk, säger Narek Aghajanyan.

Han är övertygad om att det vore omöjligt för honom att arbeta som konstnär i Armenien.

– Jag talar genom mina färger, det är mitt sätt att kommunicera. Men det uppskattades inte av den armeniska regimen. De lät mig inte uttrycka mig, säger han.

Den svenske journalisten Arne Ruth, tidigare kulturchef på både Dagens Nyheter och Expressen, har engagerat sig i fallet och bland annat låtit över-sätta ett sjukhusintyg om de medicinska följderna av en polismisshandel, vilket Migrationsverket inte velat göra. I dokumentet framgår att Narek behandlats bland annat för njurskador med blod i urinen.

– Migrationsverket menar att det inte går att bevisa att de tre männen som misshandlade Narek hade något med regimen att göra, vilket är fullständigt bisart. Att det som hänt Narek inte skulle ha politisk koppling är befängt, säger Arne Ruth.

Han har skrivit flera artiklar om fallet som ifrågasätter Migrationsverkets beslut att neka Narek asyl.

– Migrationsverket är en svensk myndighet där man har krav på sig att vara saklig och objektiv, men så har det inte varit. Det finns sakfel i deras motivering att inte ge Narek asyl, sakfel som rör kärnan i påståendet om att det inte råder någon risk för honom att åka hem, säger han.

Den rapport som Migrationsverket hänvisar till för sin bedömning av det politiska läget i Armenien kommer från USA:s utrikesdepartement. Men Arne Ruth menar att bara valda delar och formuleringar från rapporten använts när man konstaterat att Armenien är ett demokratiskt, rättssäkert land. Det finns andra delar i samma rapport som pekar på motsatsen.

– På Migrationsverket har man från början bestämt sig för att Armenien är säkert, att man inte ska ge asyl till politiska flyktingar därifrån. Men årsrapporter från Human Rights Watch, Amnesty International och även USA:s utrikesdepartement visar alla att det parti som Narek har varit associerad med har förföljts, säger han.

Enligt Narek Aghajanyan är det en komplex fråga rent diplomatiskt.

– Armenien är medlem i Europarådet och regimen är accepterad där. Det här är inget de vill visa upp. Jag ville visa att det inte är en demokratisk regim, och därför är min konst farlig, säger han.

Fallet Narek Aghajanyan är ett tydligt exempel på

dissidentkonstnärernas speciella situation, eftersom konst är tolkningsbar. När blir konst politisk? Och när innebär det konstnärliga skapandet en risk för konstnären? Det finns exempel på konstnärer som fängslats på grund av sin konst även i länder som inte klassas som odemokratiska. I USA arresterades konstnären Chris Drew 2009 i Chicago för att han sålde printar för en dollar styck på gatan, som en protest mot förbudet att sälja konst på gatan. Han hade även filmat arresteringen vilket visade sig vara ett ännu värre brott. Han riskerade 15 års fängelse, men hann avlida i cancer innan han friades i domstol. Ett år senare greps konstnären David Reeb i Israel när han dokumenterade och deltog i en fredlig demonstration mot nybyggen av bosättningar på Västbanken.

Betydligt mer avskräckande exempel finns naturligtvis, framförallt i de länder som ligger i den demokratiska gråzonen, eller rent av klassas som totalitära diktaturer.

2011 knivhöggs den kände turkiske konstnären Bedri Baykam och hans assistent mitt på gatan i Istanbul. Orsaken tros vara en kontroversiell staty av Baykam som skulle stärka den turkisk-armeniska relationen, men som bland annat bannlysts av landets premiärminister. Båda överlevde attacken.

I Libyen mördades graffitikonstnären Kail Al-Hilali av regimtrogna soldater för sina karikatyrer av diktatorn Muammar Al-Gadafi och i Egypten sköts konstnären Ahmed Basiony ner när han dokumenterade protester på gatan i Kairo. I Ryssland förföljs medlemmar ur den anarkistiska konstnärgruppen Voina och performancekonstnärer från Pussy Riots av tjänar tvååriga fängelsestraff för sin Putinkritiska aktion i Frälsarkatedralen i Moskva. Den kinesiske konstnären Ai Weiwei har närmast blivit själva innebilden av artistiskt förtryck, gång på gång har han fängslats av den kinesiska regimen.

I Sverige har också fallet med den iranske exilkonstnären Mehran Galledarizadeh uppmärksamats. Han flydde till Sverige efter att ha blivit torterad i hemlandet efter en utställning. Migrationsverket ansåg till en början att hotbilden inte var tillräckligt stark och i januari 2012 kom beskedet om utvisning. Men hans advokat, Eva Haddadi, drev fallet vidare. Hon skickade in material från hans utställningar, artiklar som skrivits om honom och protester som utvisningsbeslutet hade skapat. Ärendet togs upp igen, och efter tio månader blev det klart att Mehran fick stanna i Sverige.

– Men det är mycket svårt för konstnärer att få stanna, säger Eva Haddadi.

»Migrationsverket kan inte bedöma konstnärerna«

/Kerstin Brunnberg

Hon ser tre grundläggande problem för konstnärer som söker asyl i Sverige. Den första rör själva bedömningen av vem som har rätt att kalla sig konstnär. Konstnären måste visa att han eller hon är etablerad.

– Man skiljer på en person som är duktig på att rita och måla och en person som är konstnär. Därför är det viktigt att konstnären kan styrka att man gått i konstskola eller haft utställningar i hemlandet. Detta kan vara svårt eftersom ett land som exempelvis Iran knappast kan sägas vara ett Eldorado av gallerier och konstutställningar. Och om man målar kritiskt så riskerar man att aldrig få ställa ut, säger hon.

Det andra steget är att konstnären måste visa att konsten är regimkritisk. Även det blir en sak som avgörs av Migrationsverket eller domare.

– För de flesta svenskar och även för personer från Migrationsverket kan det vara svårt att förstå vad det är som retat upp en regim eftersom referensramarna för konst är olika. Tolkning av konst är ju ytterst individuellt och ibland personligt, ibland kan jag tänka mig att konstnären själv inte förstår varför till exempel underrättelsetjänsten anser att konsten är regimkritisk, säger hon.

Den sista svårigheten är att konstnären måste visa att han eller hon riskerar fängelse eller förföljelse i hemlandet.

– Det är lätt för Migrationsverket att säga att förvisso så gillade inte underrättelsetjänsten dina tavlor men det ärendet är utagerat och du har blivit varnad och sedan har du inte målat något nytt som retat upp underrättelsetjänsten, säger hon.

De som ägnar sig åt konst och kultur är ofta de som först blir tystade när de demokratiska rättigheterna inskränks. De är ofta de mest progressiva och fritänkande i ett samhälle, och de hörs och når ut internationellt. Att kontrollera kulturlivet är avgörande

för totalitära regimer eftersom det är där människor samlas och skapar gemensamma normer.

– Konstnärer är materiellt och ställningsmässigt sällan en stark grupp. Men de har en väldig styrka och makt i det de skapar och genomdriver, säger journalisten Kerstin Brunnberg som sitter i Kulturrådets styrelse.

Brunnberg har sen 2009 drivit frågan om fristäder för även andra konstnärer än författare och journalister. Hon är glad att engagemanget nu väckts bland musikorganisationer som Skap och att bildkonstnärerna nu börjar agera. Kulturrådet har pekat på behovet att vidga begreppet och, tillsammans med PEN, förhandlat fram en lösning som gör att en konstnär kan stanna i Sverige efter fristadsperioden om hon eller han vill stanna och kan försörja sig.

Hon tycker att det är problematiskt att konstnären, konsten, och konstens politiska betydelse i olika länder ska bedömas av Migrationsverket.

– Migrationsverket kan inte bedöma konstnärerna, det måste man inse. Antingen får man stödja sig på andra som bättre kan bedöma, eller så får man godta det. Det är värre att stoppa något än att släppa igenom något som inte har den konstnärliga halt man kanske hoppats, säger hon.

Ett sätt att komma runt asylprocessen och stödja förföljda konstnärer är genom fristäder. Det är ett program där en stad erbjuder ett tvåårigt stipendium, en lägenhet och stöd för en gäst i behov av en säker plats att leva och verka på. Fristadsprogrammen har funnits sedan nittioalet och idag finns ett fyrtio-tal fristäder världen över. Problemet är att de inte är öppna för konstnärer. Dagens fristäder är till för författare och journalister. Fredrik Elg, som är ansvarig för fristadsfrågan på Kulturrådet, tror att det främst beror på att den ideella författarorganisationen PEN

International, där Svenska PEN ingår, varit så bra på att driva fristadsfrågan.

– Det har varit lättare att dra igång fristäder med författare eftersom kommunerna kunnat känna sig trygga med att det finns en organisation bakom genom PEN International och ICORN, den internationella samarbetsorganisationen för fristäderna som byggts av städerna själva. De gör en kontroll av personerna som söker till fristäderna så att det finns en urvalsprocess vilket underlättar för kommunerna som är fristäder, säger han.

På senare tid har frågan lyfts om att öppna fristäder även för konstnärer och andra kulturskapare, något som i Sverige drivs av KRO/KIF, Svenska Konstkritikersamfundet och konstnärernas internationella samarbetsorganisation IAA. Freemuse, den internationella organisationen för musikalisk yttrandefrihet, driver frågan för musiker tillsammans med Safemuse, Safe Music Havens Initiative.

Arbetat har börjat ge resultat. I Norge blev Harstad nyligen världens första fristad för förföljda musiker. Och nu kan Sverige bli först i världen med att erbjuda en fristad för konstnärer.

– Jag hoppas att den första fristaden för en konstnär blir verklighet i år. Det finns ju tillräckligt många namngivna konstnärer i rörelsen som någon skulle behöva stötta, säger Fredrik Elg.

I Sverige blev Göteborg 1996 den första fristaden för förföljda författare och journalister. Stockholm, Uppsala, Malmö, Växjö och Sigtuna följde efter och idag finns sex fristäder i Sverige, och varje stad har ansvar för en författare eller journalist var.

– Nätverket i Sverige är tillräckligt stort för att innefatta även konstnärer. Man kan ta del av de kunskaper som redan finns och det är klart att man skulle bli insläppt i de kretsarna. I ICORN finns redan två

tecknare som tagits in under författarflaggen, säger han.

Det är städerna som är medlemmar i ICORN. Det är väldigt viktigt att det är städerna som är ansvariga, menar Fredrik Elg.

– Där ligger styrkan – att de mobiliserar civilsamhället och kulturlivet. Man är verkligen värd för en gäst. Och varje stad bär sina kostnader, säger han.

Det rör sig om mellan 300 000 och 400 000 kronor per år som staden får avsätta för ett medlemskap i ICORN, bostad till författaren och ett stipendium på 10 000 kronor i månaden. En investering som kommunerna tycks vara nöjda med.

– Det är ju väldigt berikande för staden och det svenska kulturlivet. Det är just många av de städer som redan är fristäder för författare och journalister som visat sig intresserade av att utvidga det till att även bli fristäder åt konstnärer och artister, säger Fredrik Elg.

Just nu ligger Gotland, Uppsala, Stockholm och

till skillnad från till exempel Norge.

– En fristad för konstnärer skulle vara till hjälp främst därför att det skulle indikera att de verkligen är konstnärer, säger advokat Eva Haddadi.

Eftersom ett av kraven för att få en fristadsplats är att man ska vara på flykt från sitt hemland i behov av säkerhet så finns det en inneboende utmaning i tidsfristen på två år som finns på grund av skatteskal för fristadsstipendierna.

– Självklart innebär det också ett stort ansvar. Man tar ju hand om en gäst i två år och sen ska man se till att få någon fortsättning på det också.

Vissa väljer att åka hem och försöka igen, andra går vidare till andra program, som in i universitetsvärlden. Och om man visar att man kan försörja sig kan man söka permanent uppehållstillstånd som yrkesverksam författare, säger Fredrik Elg.

Frågan om konstnärlig yttrandefrihet har länge fått stå tillbaka för andra mänskliga rättigheter som de

i arbetsgruppen för rapporten som ska vara färdig i juni.

– Jag gjorde en presentation i Genève inför församlingen och det var tydligt att det inte kommer att bli lätt. Alla är artiga, driftiga, sluga och duktiga på att säga: »Det här är jätteviktigt och vi stödjer det till hundra procent. Men det är också viktigt att konstnärer och artister tar sitt ansvar. Man ska inte skrämman folk och man ska inte reta upp dem. Då får man skylla sig själv«. Ungefär så gick tongångarna från Ryssland och andra länder som vi vet har vissa problem med de här frågorna, säger Alfons Karabuda.

Han tror att det viktigaste är att FN har förstått vikten av att inte bara ha en generell rapport om yttrandefrihet, utan en specifik om artistisk yttrandefrihet. Det är första gången FN gör det, och därmed ett efterlängtat erkännande att konst och kultur är en speciell form av yttrandefrihet.

– Ofta är det ju så att det inte är konsten själv som

»Att det som hänt Narek inte skulle ha politisk koppling är befängtt«

/Arne Ruth

Malmö långt fram i processen. Även i Gävle har frågan varit uppe på dagordningen eftersom Narek Aghajanyan varit verksam där.

– Det viktigaste är att börja med att hitta städer som vill bjuda in en konstnär, sedan kan man titta på samarbeten med organisationer och liknande. Om man har 300 – 400 000 kronor per år att avsätta finns det egentligen inga hinder, säger Fredrik Elg.

Förutom att det principiellt är viktigt att främja den konstnärliga yttrandefriheten och ge förföljda konstnärer en plattform, så kan fristadsprojekten hjälpa de enskilda konstnärer som antas att stärka sin bedömning hos Migrationsverket. I Sverige är dock fristadsprojekten helt fränkopplade från asylfrågan

politiska, ekonomiska och sociala. Men nu har FN initierat en omfattande rapport om tillståndet för den konstnärliga yttrandefriheten i världen. Bland annat ska det ske genom att fråga alla FNs medlemsstater om deras lagstiftning och praxis kring konstnärlig yttrandefrihet.

– Det är praxis att man frågar medlemsländerna, men jag tror inte att det var huvudsyftet med rapporten egentligen. Den förfrågan når kanske inte ut till dem som är mest kunniga inom artistisk yttrandefrihet i alla länder utan till ledningen för länder som inte alltid värnar yttrandefriheten även om de säger att de gör det, säger Alfons Karabuda, ordförande för SKAP, Svenska Kompositörer av Populärmusik, som deltar

uppviglar, utan att det är någon som ser det som ett potentiellt hot och då pekar på att något är hemskt och så skapas en uppvigling. Det är en speciell situation. Konstnärer och artister, musiker och författare är speciellt beställda. Konst måste få vara obekvämt, den behöver inte vara artig, säger han.

TEXT: MICHAELA MÖLLER

konstnärernas

CENTRAL KÖP

Stort utbud av
konstnärsmaterial
till bästa pris!

ALLA ÄR VÄLKOMNA

- bli medlem i föreningen och få
10% rabatt på hela sortimentet.

Fiskargatan 1, vid Mosebacketorg, Stockholm
Öppet alla vardagar kl. 10-18, lördag kl. 11-15
Webbshop www.konstnarernas.se

Vi levererar snabbt över hela landet!

ateljé, galleri, utställning,
transport, kameror...

förmånliga försäkringar för
medlemmar i KRO och KIF

Danderydsgatan 14
114 26 Stockholm
tel 08 440 54 40
fax 08 678 29 20
info@gefvert.se
www.gefvert.se

gefvert
FÖRSÄKRINGSMÄKLARE

**Inget ger
större frihet
än konsten.**

Sveriges stora
nätbutik för
konstnärartiklar
med över
12 000 artiklar.

www.boesner.se

boesner

LEDARE KRO/KIF

En gemensam ledare

Under de senaste åren har KRO och KIF åstadkommit bra saker. MU-avtalet är väl förankrat och fortsätter att vinna terräng. Vi samverkar nu i ett projekt där flera länder i Europa försöker förhandla fram egna MU-avtal efter vår modell. Det är en stor sak att lyckas förändra inställningar och etablerade synsätt. KRO och KIF har även blivit en mer synlig och beaktad part såväl i politiken som i det offentliga samtalet om bildkonstnärers och konsthantverkarens arbetsvillkor. Och det finns fler områden där konsten och konstnärernas villkor måste förbättras.

KIF och KRO är fristående ideella organisationer med egna stadgar och egna styrelser. 2004 ingick KIF och KRO ett samarbetsavtal och driver ett gemensamt servicebolag, AB Svensk Konstnärsservice.

År 2008 upphandlade de båda organisationerna en konsult som fick i uppdrag att utreda möjligheterna till ett samgående mellan KIF och KRO. Idéerna kring ett eventuellt samgående kom här att präglas av ett slags "managementtänkande" som smög sig in i organisationerna.

Dessa managementinfluenser skar sig på avgörande vis med den föreningspraxis som tidigare gällt för KRO och KIF. På så sätt skapades en motsägelsefull situation: å ena sidan har MU-avtal och idén om samgående frukt å andra sidan underminerades de demokratiska och transparenta beslutsordningar som måste ligga till grund för en ideell föreningspraxis. Ansvar för denna underminering vilar tungt på båda styrelserna. Man kan hitta samhäll-

leliga strukturer och fenomen i tiden som förklarar att detta kunde ske. Det kan vara intressanta analyser ur politisk synvinkel och viktigt för att framöver kunna utveckla en kritisk beredskap och i tid agera på liknande företeelser. Men en sådan politisk analys upphäver givetvis inte ansvaret för båda styrelserna.

KIF blåste till slut i pipan. Resultatet av detta uppvaknande blev att som första åtgärd säga upp avtalet med konsulten och tillsätta en intern revision för att se över arbets- och beslutsordningar.

Vi har efter det att revisionsrapporten presenterades i januari i år inlett ett förändringsarbete som innebär att återupprätta och förstärka det ideella föreningsarbetets demokratiska former. Det har varit och är svårt. Men en kris som den vi nu reder ut presenterar också möjligheter att förbättra och förstärka. KRO och KIF är båda överens om att det är grundläggande för bild- och formområdets konstpolitiska utveckling att vi fortsätter det samverkansarbete som inlemts. I detta arbete ligger också ett oavvisligt fokus på ett fungerande kansli som arbetar för den enskilde konstnärens omedelbara nytta av att vara medlem i KRO/KIF, sedan årsskiftet har också styrelsen för AB Svensk Konstnärsservice ombildats.

På uppdrag av regeringen gjorde Kulturrådet 2003 ett handlingsprogram för dansområdet, med genomlysning av förutsättningarna för professionella utövare.

Ett sådant arbete är svårt och kostnadskrävande för en medlemsorganisation att utföra på egen hand. Vi skulle välkomna en

motsvarande statlig utredning av bild- och formområdet för att kunna arbeta fram ett liknande handlingsprogram. Det skulle kunna ses som en naturlig vidareutveckling av de "Branschdagar" som vi med statlig medfinansiering arrangerade på Moderna Museet i oktober 2011.

Utifrån denna och andra liknande idéer ser vi att det är samverkan mellan bild- och formorganisationerna som gör det möjligt att förverkliga angelägna projekt och att förbättra förutsättningarna för medlemmarna i deras yrkesverksamhet.

Styrelserna i KRO och KIF

Lansering av Kulturlyftets nya hemsida på Supermarket

Mellan den 15–17 februari pågick Nordens största konstmässa Supermarket Art Fair på Kulturhuset i Stockholm. Under tre intensiva dagar samlades 88 konstnärsdrivna gallerier och konstnärsinitiativ från 33 länder för att visa sin konst för allmänheten och för att träffa branschen. KRO/KIF fanns representerade med en monter där besökarna kunde ta del av Kulturlyftets nya hemsida och det framtida kursutbudet.

Kulturlyftet är ett EU-projekt finansierat av Europeiska Socialfonden. Cirka 300 medlemmar från KRO/KIF, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund och Konstnärscentrum Öst fick möjligheten att gå någon av Kulturlyftets kurser under 2012. Målsättning med kurserna, som tagits fram i dialog med medlemmarna själva, har varit att förbättra deltagarnas möjligheter att verka på morgondagens arbetsmarknad. Kurserna har gett omvärldsanalys och nya infallsvinklar på det egna företaget samtidigt som de också gett konkreta tips, råd och kunskaper inom specifika områden så som projektledning, media och kommunikation samt offentlig konst och samhällsplanering.

– Det är roligt att Kulturlyftet verkligen har varit ett lyft för många av deltagarna. Detta är något vi tydligt har kunnat se i de många positiva omdömena och kommentarerna i utvärderingarna, säger Sophie Holgersson som är projektledare för Kulturlyftet.

Iryna Hauska, konstnär som deltagit i flera av Kulturlyftets kurser delade med sig av sina erfarenheter.

Under 2013 kommer KRO/KIF i samverkan med Konstnärscentrum Öst att driva vidare Kulturlyftet i egen regi. Det långsiktiga målet är att kontinuerligt kunna erbjuda Kulturlyftets nuvarande kurser och efterhand utöka verksamheten med nya kurser och andra former av kompetensutvecklingsinsatser.

– Kulturlyftet är ett unikt projekt eftersom det ligger så nära organisationernas

medlemmars verklighet. Projektet har hittills varit Stockholmsbaserat men nu är förhoppningen att kunna erbjuda kursutbudet i hela landet, avslutar Sophie Holgersson.

Anmäl dig till Kulturlyftets nyhetsbrev för löpande information. Gå in på www.kulturlyftet.se

Ylva Hellgren

Kortbetalningar ökade försäljningen

Svenska företaget Izettle:s app och kortläsare gör din smartphone till en kortterminal. Avgiften är 2,75 % per transaktion. Utöver inköpspriset på 249 kr tillkommer inga andra kostnader. Intresset för Izettle har varit stort hos småföretagare men bland kunderna återfinns också kyrkor och ideella organisationer. Keramikern och KIF-medlemmen Jeanette Wallgren började använda Izettle förra våren. Hennes kombinerade verkstad och butik ligger ute på landet, ca två mil söder om Askersund.

Märkte du någon skillnad när du kunde erbjuda kunderna att betala med kort?

– Absolut! Var och varannan person frågar numera om de kan betala med kort.

Jeanette Wallgren (Foto: Svante Lagerquist)

Givetvis går det att lösa på andra sätt, som med en kontantfaktura, men det är klart omständligare.

Är det lätt att komma igång?

– Det var mycket enkelt. Jag köpte kortläsaren hos min lokala telebutik. Sedan var det bara att ladda ner appen och registrera ett konto på webben. Jag

fick dessutom hjälp av en vän. Det hela tog 10 min.

Har det varit några problem?

– Jag har inte haft några problem och det är lätt att ta fram bra sammanställningar över de pengar som kommit in. Tjänsten känns trygg och säker.

Hur ser du på kostnaden?

– På sommaren har jag fler kunder och under vintermånaderna mindre. Det känns bra att inte behöva betala en fast månads- eller årsavgift utan istället betala för varje enskild transaktion. Det är den främsta anledning att jag valt att använda mig av Izettle. Andra lösningar skulle kosta mer.

Ylva Hellgren

GÖR DIN RÖST HÖRD GENOM MEDLEMSKÄTEN 2013

Vartannat år gör KRO/KIF en medlemsenkät i samarbete med BUS. Innan sommaren är det dags igen. Syftet är att ta reda på vad medlemmarna tycker i konstnärspolitiska frågor och vad de vill att våra förningar ska prioritera. Enkäten ger oss viktig kunskap för vårt politiska arbete och används i dialogen med beslutsfattare och som en nyhet för att nå ut med våra budskap om konstnärers och konstens villkor i medierna. Så vill du vara med och påverka villkoren för konstnärer, investera lite tid i den enkät som kommer i maj.

MISSA INTE SLUSSEN CRAFT FAIR 2013!

För tredje året kommer vi att hålla vår årliga konsthantverksmarknad på Stockholms Stadsmuseums gård vid Slussen.

Helgen den 25–26 maj mellan klockan 11 och 17 kommer ett 40-tal konsthantverkare från hela landet att ställa ut och sälja sina föremål på plats.

EXTRA ÅRSMÖTE KRO/KIF VÄST

Söndagen den 17 februari höll styrelsen i KRO/KIF Väst ett extrainsatt årsmöte med anledning av att redovisning och revisionsberättelse för 2011/2012 skulle gås igenom samt att nya firmatecknare skulle fastställas.

ÅRETS PINNE VANDRAR VIDARE

KIF delar sedan 1993 ut ett vandringpris i form av vandringspinne till personer som har arbetat i konsthantverkets anda för att främja konsthantverket.

Ursprunget var en samling bords- eller stolsben som medlemmar i styrelsen dekorerade och gav till den utsedda pinnenmottagaren. I år har vi lämnat i uppdrag åt Karolina Eriksson att formge årets pinne. Förra årets mottagare Päivi Ernvqvist har utsett årets mottagare.

Best in Sweden – matchmaking för formgivare och företag

Best in Sweden heter den nya plattform som nu ska initieras för att småskaliga hantverksindustrier och formgivare lättare ska hitta fram till varandra. Databasen ska bli en brygga mellan olika aktörer för att på sikt kunna möta nya behov i samhället och leda till nya affärsidéer.

Under en lång period har det varit motigt för Sveriges småskaliga hantverksindustri. Senast i raden av nedläggningar är bland annat glasbruket i Orrefors. Antalet industrier har minskat och marknaden för formgivare och hantverkare har försvårats.

– Vi kände att vi inte bara kunde sitta still i båten utan började fundera över vad man skulle kunna göra. Vad behövs för att ta till vara alla hantverkare och formgivares skicklighet och gedigna kunskaper som riskerar att försvinna? Så föddes idén till Best in Sweden, säger formgivaren Adam Almquist, en av initiativtagarna.

Utarmningen av hantverksindustrin har också inneburit att nätverken mellan olika aktörer har blivit svagare.

– Kunskapen om vilka som finns och vad dem gör är idag liten och svår att få tag på. Därför håller vi på att kartlägga företag och bygga ett register. Vi lägger nu grunden för att underlätta matchmaking, säger inredningsarkitekten Daniel Franzén som är den andra initiativtagaren till Best in Sweden.

Daniel Franzén och Adam Almquist.

Foto: Naoko Akechi

Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare kan följa det ökade intresset för formgivning och konsthantverk i sitt medlemsregister. Sedan 2010 har antal medlemmar ökat konstant. Totalt har organisationen nu 14 procent fler medlemmar än 2010.

– Vi anar ett trendbrott och ser ett ökat intresse för konsthantverket och formgivningen. När kvaliteten och det närproducerade nu blir viktigare ökar intresset för form, design och

hantverk. Vi tror därför att Best in Sweden kommer helt rätt i tiden, säger Camilla Skorup, ordförande Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare, som har hjälpt till att skaka fram 130 000 kr i startkapital för projektet från BUS och Estrid Ericsons Stiftelse.

<http://bestinsweden.com>

Pontus Björkman

KRO/KIF gästar Bundestag

Den 12 december samlades kommittén för kultur och media i Bundestag (tyska parlamentet) för en offentlig diskussion om hur konstnärers sociala och ekonomiska situation skulle kunna förbättras. Detta i ljuset av två aktuella motioner. En från ”Alliance 90/The Greens” och en från ”The Left Party”. Båda förslagen tar ställning för införandet av en statlig utställningsersättning. Johan Wingestad, tf. verksamhetschef på KRO/KIF, var inbjuden vid sidan av en rad experter och företrädare för den tyska bildkonsten, för att belysa frågan.

En majoritet av de medverkande kom från arrangörshället, vilket kom att färga diskussionen. Flera av dem uttryckte en stor rädsla för att ett införande av utställningsersättningar skulle urholka redan hårt ansatta utställningsbudgetar. Många institutioner och

organisationer har i den ekonomiska krisens fotspår fått krympa sina verksamheter. Ett annat argument som återkom flera gånger var att utställningsarrangören, då denne för fram och marknadsför konstnärens arbete, inte borde belastas med några ytterligare kostnader. Det nämndes bl.a. att konstnärer ofta får ett större antal utställningskataloger och att detta borde ses som en rimlig kompensation.

I debatten framhöll Wingestad att MU-avtalet i Sverige inte har fört med sig några negativa effekter, så som att museer och konsthallar inte längre skulle ha råd att göra utställningar. Tvärtom har avtalet inneburit en förnyad syn på konstnärernas arbete och ersättningen har bidragit till att förbättra konstnärernas sociala och ekonomiska situation. Det faktum att flera privata utställningsarrangörer självmant har anslutit sig till MU-avtalet är i sig ett bevis på att avtalet fungerar. Vidare framhöll Wingestad att det hela är en fråga om vad som kan

anses vara rimligt. Är det verkligen rimligt att konstnärerna i dag i många fall själv går back när de ställer ut på statligt finansierade institutioner? Är det rimligt att det inte finns någon lägstanivå i de avtal som utställningsarrangörer ingår med konstnärer? Är det rimligt att konstnärer som en av få professionella yrkesgrupper i samhället inte ska kunna leva på sitt värv?

KRO/KIF följer frågan med spänning och hoppas att diskussionen i Bundestag kan leda ända fram till politiska beslut. Intresset för MU-avtalet är stort. Under året kommer KRO/KIF att ingå i ett nystartat nordiskt nätverk som syftar till att sprida MU-avtalet till våra grannländer.

Ylva Hellgren

KRO/KIF:s kulturbudgetliga gav stort genomslag i medierna

Gotland får i år 21 959 000 kr av staten för kultursatsningar inom ramen för det nya regionala kulturstödet. Det motsvarar 383 kr per gotlänning. Av de 20 regioner som i år deltar i den så kallade samverkansmodellen tar Gotland förstaplatsen i budgetligan. Det framgår av KRO/KIF:s jämförelse av Kulturrådets fördelning av kulturpengar, en kommunikationsaktivitet som gav ett brett genomslag i länsmedier över hela landet och belyste konstnärers villkor.

– Decentraliseringen av statens kulturpengar kan bidra till ett ökat engagemang för kulturfrågor. Men samtidigt innebär en ny administrativ nivå risk för att en större andel av budgeten går till administration istället för kulturverksamhet, säger Johan Wingestad, tf. verksamhetschef för Konstnärernas Riksorganisation (KRO).

Andelen av statens totala utgifter för kultur som går till bild- och formkonsten och till verksamma konstnärer och konst-

hantverkare har under perioden 2000–2011 minskat något, enligt Myndigheten för Kulturanalys senaste rapport. Det är alarmerande, då stödet till just bild- och formområdet bara är någon procent av statens samlade kulturbudget.

– Vill vi på lång sikt ha en vital bild- och formkonst som tolkar och speglar samtiden behöver den här trenden brytas. Vi måste få politikerna att se över sin politik på bild- och formområdet, säger Camilla Skorup, ordförande för Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF).

Genom att spinna en nyhet kring den länsvisa resursfördelningen i en budgetliga lyckade KRO/KIF synliggöra konstnärers villkor, MU-avtalet, procentregeln och KRO/KIF i medier över hela landet, och många potentiella medlemmar har sett att vi är aktiva i samhällsdebatten.

Kulturbudgetligan gav fler än 50 pressklipp över hela landet och debattartikeln publicerades i alla 20 län/regioner som deltar i samverkansmodellen. I ca 15 av de 20 regionerna har den publicerats i

den största länstidningen. Utöver detta finns det ett tiotal webbpubliceringar och även lokalnyheterna på SVT, TV4 och SR har gjort inslag.

– Utan engagemanget i KRO/KIF:s regionföreningar hade vi aldrig fått ett så bra genomslag. Roligt var också samarbetet med Värmlands konstnärsförbund, som innebär att vi kunde anpassa debattartikeln till Värmlands landstings beslut om att överge procentregeln. På sikt vore det bra om KRO/KIF kunde bygga relationer med fler konstnärssammanslutningar/föreningar så att det finns konstnärer som kan ta den lokala kulturdebatten och som vi kan stödja genom att öppna upp ett utrymme i medierna, avslutar Johan Wingestad.

Pontus Björkman

Stockholm deltar inte i samverkansmodellen. Jämförelsen mellan länen/regionerna tar bara fasta på kulturbudgeten inom ramen för samverkansmodellen.

KRO/KIF:s jämförelse av det statliga kulturstödet inom ramen för samverkansmodellen

Region	Budget per invånare i regionen (kronor)	Totalt tilldelad budget (kronor)
Gotland	383	21 959 000
Västerbotten	289	75 047 000
Jämtland	216	27 228 000
Västra Götaland	187	298 470 000
Värmland	178	48 514 000
Kronoberg	176	32 746 000
Västernorrland	173	41 808 000
Norrbottnen	159	39 562 000
Östergötland	151	65 301 000
Skåne	142	178 980 000
Gävleborg	133	36 677 000
Örebro län	127	35 928 000
Kalmar	121	28 298 000
Dalarna	114	31 493 000
Västmanland	114	29 317 000
Uppsala län	111	37 860 000
Blekinge	105	16 020 000
Sörmland	89	24 464 000
Jönköping	87	29 653 000
Halland	79	23 888 000

KRO/KIF hälsar våra nya medlemmar välkomna!

Ahmet Kapetanovic-Lippi
Alena Matejka Widenfalk
Alma Winkler
Ami Bjurwill
Anders Boqvist
Anita Teymourzadeh
Anna Dohrmann
Anna Eckert
Anna Ihle
Anna Norvell
Anna-Britta Sandberg
Anna-Linda Gabriel
Annika Johansson
Arne Falang
Bahman Sehatlou
Bengt Winbladh
Berne Nilsson
Bernt Eriksson
Calle Holck
Carl Wedberg
Caroline Bäckman
Charlotte Melander
Christian Andersson
Christopher Long
David Puig Serinyà
Debora Elgeholm

Ebba Matz
Eira Atterfors
Elina Nilsson
Elisabeth Gerdin
Ella Tillema
Eva Möller
Eva Olsson
Eva Stene
Fanny Carinasdotter
Hanna Nielsen
Hans Jörgen Johansen
Helene Dahlman
Henrik Samuelsson
Idun Huse Baltzersen
Jenny Jansson
Jesper Nyrén
John Jakobsson
Jonas Högström
Kajsa Avila
Karl Johan Lilliesköld
Katarina Bramer
Katarina Elvén
Klara Persson
Kristen Kennedy
Kristoffer Zetterstrand
László Terebessy

Leila Arjmandghojoor
Lennart Fägerskiöld
Linda Zetterman
Lisa Tagesson
Louise Warnqvist
Ludvig Ödman
Magdalena Dziurlikowska
Malgorzata Alvthin
Marie-Eve Jetzer
Moa Kretsessen
Nelson Canet
Patrik Qvist
Pia Eldin-Lindstén
Sandra Sundström
Sara Elggren
Sieme Wolfert
Sigrid Hansson
Sofia de la Fuente
Sofie Johansson
Stina Lindskog
Terese William Waenerlund
Ulla Wiggen
Vanja Sandell Billström
Åsa Langert

BLI MEDLEM I KRO/KIF

Allt du behöver göra är att gå in på www.kro.se/blimedlem och fylla i dina uppgifter. Som medlem i KRO och KIF stöttar du det politiska arbetet med syfte att stärka konstnärernas sociala och ekonomiska villkor. Förutom detta har du en rad förmåner, exempelvis juridisk rådgivning, en av marknadens bästa försäkringar, rabatt på konstnärsmaterial och teknisk utrustning, gratis inträde på en rad museer och konsthallar i Sverige och världen, avtalsmallar, gästbostad i Stockholm, Carina Ari-ateljén i Paris, med mera.

MEDLEMSAVGIFT

Vuxen 163 kr/månaden (avdragsgill)

Student 335 kr/år

Nyutexaminerad eller reducerad avgift 82 kr/månad (gäller under två år efter examen, vid sjukdom eller tillfälligt studieuppehåll)

Samborabatt 300 kr/år för en av sammanboende medlemmar.

KARIN MAMMA ANDERSSON

4 maj – 8 juni

KONSTHALLEN

KULTURENS HUS
NORRA HAMN • LULEÅ

www.kulturenshus.com/konsthallen

artnetco.eu
Art Network Co-operation Europe

Vi erbjuder konstnärer en ny möjlighet att nå en bredare publik med sin konst på samlingsutställningar som vi arrangerar över hela Europa

Under medeltida valv på Kunstisalong Allee, Tallinn
"Tidens Gång & Tidsmaskiner" i Wittenstein, Paide, Estland
"Longing for Freedom" i Oxford Castle Prison, England

NYA UTSTÄLLNINGAR KONTINUERLIGT PÅ

www.artnetco.eu

Your Art
home & abroad

NORDIC ART INSIGHT

Är du den konstnär i Norden som med bästa insikt, avsikt och utsikt kan skildra hållbar konsumtion?

Gör du det på ett sätt som engagerar, oroar och roar oss till förändring?
Var med och tävla om 100 000 SEK i Svanens konstpris Nordic Art Insight.

Läs mer på **artnordic.org** – tävlingen pågår till den 31 maj 2013.

Låt inte IV urvattnas!

»... Just ordet volontärer får de flesta konstnärer att resa ragg eftersom vi själva redan utför så mycket obetalt arbete ...«

BUS hanterar den individuella visningsersättningen, IV, som första gången fördelades 1997. IV är en kompensation till de konstnärer, vars verk finns i offentlig ägo, eftersom det finns en begränsning (så kallad »total inskränkning») i konstnärernas upphovsrätt som ger ägaren till ett konstverk rätt att visa det för allmänheten.

På grund av att begränsningen starkt påverkar konstnärernas möjlighet till inkomster kompenserar staten konstnären för detta genom IV. Det är alltså en upphovsrättsligt anknuten ersättning. Den bygger på ett objektiva system där konstnären ersätts för sitt utförda arbete, ett konstverk får poäng efter var det är placerat och verkets inköpssumma; alla i systemet behandlas lika. Man kan jämföra med stipendiesystem som bygger på mer subjektiva urvalskriterier.

Tittar man på statistiken över vilka som tilldelats IV och med vilken summa så ser vi att manliga konstnärer erhåller mer, i snitt cirka 11 000 kronor, medan de kvinnliga ersätts med i genomsnitt 8 000 kronor. Detta trots att kvinnorna är fler i IV-systemet. Det finns alltså en betydande skillnad mellan könen.

BUS har genomfört flera undersökningar för att klara ut om det beror på orättvisor i själva IV-beräkningen, men vår slutsats är att det inte beror på systemet. Istället är det så att IV speglar existerande skillnader, som sker vid själva uppdragstillfället där män köps in till högre priser och till mer publika platser och vi ser tyvärr inte några bevis för att detta kommer att ändras i takt med att kvinnorna inom konstnärskåren blir fler. Risken finns att gamla synsätt och kontaktnät lever kvar längre tid än den tid det tar för kvinnor att komma ikapp männens ersättningsnivåer. BUS har föreslagit kulturdepartementet att en bred genusundersökning genomförs som kan ge underlag till en handlingsplan för hela konstområdet.

Det är dock viktigt att poängtera att det inte handlar om några höga belopp för männen heller, grundproblemet är att ersättningsnivån generellt är för låg. Det vi säkert vet är att om IV-anslaget ökar, så ökar också jämlikheten i systemet.

Det finns få andra ersättningar som finansierar själva produktionen av konst, konststillverkningen, och som konstnären kan användas till att utveckla den egna verksamheten. Den vanliga gången är att man i konstnärligt arbete oftast får förlita sig på intäkter i efterhand; såsom vid direktförsäljning (som dessutom kan kräva flera utställningar eller andra visningar innan den sker). Systemet med fortlöpande ersättningar när konstverk används är fortfarande svagt uppbyggt. Det finns därför ett stort värde i att IV-ersättningen uppstår ur det konstnärliga arbetet, genom visning av de verk som tidigare sålts till offentliga institutioner. IV är precis som utställningsersättning en viktig del av strukturen för att kunna vara verksam som konstnär.

Vi ser nu hur ersättningen inom IV minskar; den konstnär som 2012 inte kunde anmäla ett nytt verk fick se sitt utbetalda belopp bli lägre än året innan. Det beror på att anslaget till IV inte skrivs upp med mer än index samtidigt som nya verk och fler konstnärer tillkommer till systemet. På så vis urvattnas metoden och konstnärernas ekonomiska situation förvärras ännu mer. I alla inkomstundersökningar bland kulturarbetare så är det konstnärer och konsthantverkare som ligger på de lägsta nivåerna. Införandet av IV var en del av arbetet för att förbättra det och systemet kan fortsatt sägas vara under uppbyggnad. Då är det av yttersta vikt att vi, BUS och konstnärorganisationerna, trycker på för en fortsatt utveckling av IV så att den inte avstannar. Om mer pengar kommer in i systemet så gynnar det de yngre konstnärerna och kvinnliga konstnärer som är fler i de yngre generationerna.

BUS har tillsammans med KIF, KRO och SK dragit igång ett kampanjarbete där vi kräver att 10 miljoner kronor tillförs IV-anslaget. Det är den summan som behövs för att konstnärerna ska närma sig den nivå som författarnas bibliotekersättning ligger på och vi menar att det är en konstnärspolitiskt jämförbar ersättning. Många av er har säkert följt vår uppmaning att skicka brev och e-post till kulturutskottets ledamöter, tack för det! Nu återstår att se vad det kan leda till i vårens budgetarbete.

IV är en livslång ersättning och är idag i stort sett det enda konkreta pensionstillägget för konstnärerna, som är en väldigt missgynnad grupp i det nuvarande pensionssystemet. Finns det överhuvudtaget något överskott i den konstnärliga verksamheten så är det ofta för litet för att räcka till pensionsavsättningar. I kölvattnet av de borttagna inkomstgarantierna borde en satsning om tio nya miljoner på IV vara en klädsam åtgärd för att förbättra konstnärernas möjligheter till någon pension utöver garantipension.

Hittills har varken konstnärers villkor eller kultur överhuvudtaget varit en prioriterad fråga för alliansregeringen. Vi hör mest ord som kulturav och volontärer när kulturministern yttrar sig. Just ordet volontärer får de flesta konstnärer att resa ragg eftersom vi själva redan utför så mycket obetalt arbete. Man undrar just vad de förstår om nu levande konstnärers yrkessituation. Det enda konkreta som hänt är att kulturutskottets vice ordförande, folkpartisten Christer Nylander, lämnat sitt uppdrag och kritiserar regeringen för en passiv kulturpolitik. Nu närmar vi oss valår och om de borgerliga partierna ska hinna förbättra sitt förtroende bland landets kulturarbetare så är det dags att agera omedelbart. En uppräknings av IV vore en enkel början på den resan.

ÅSA BERNDTSSON
ORDFÖRANDE BUS
MARS 2013

BUS på Facebook

Du vet väl att BUS har en sida på Facebook? Genom att »gilla« sidan får du löpande information och inbjudningar till evenemang och liknande. Skriv in länken www.facebook.com/Bildkonst.Upphovsratt.i.Sverige i din webbläsare och klicka på »Gilla«.

För att få tillgång till BUS FB-sida måste du vara medlem på Facebook. Instruktioner hur man gör hittar du på www.facebook.se.

BUS får betalt av Live it för »Skriet«

Den drygt års gamla tvisten mellan upplevelseföretaget Live it Experiences AB och BUS är avgjord. Efter att BUS stämt Live it för upphovsrättsintrång har parterna nu kommit överens om vad som ska gälla. Live it har medgett BUS krav på förbud att använda Edvard Munchs konstverk »Skriet« i sin marknadsföring. Live it åtar sig också att återkalla och förstöra alla bilder som framställts. Live it ska även betala närmare 200 000 kronor till BUS i skadestånd och rättegångskostnader.

Bakgrunden är att Live it under hösten 2011 utan tillstånd från BUS eller Edvard Munchs rättighetshavare använt det världsberömda verket »Skriet« i sin julkampanj. Verket förekom i stor skala på affischer i Stockholms tunnelbana, i tidningsannonser, på internet och i tv-reklam. Eftersom verket var beskuret, ändrat och med en reklamtext placerad över bilden påtalade BUS även intrång i den ideella rätten.

BUS, som företräder Munchs rättigheter i Sverige, kontaktade i december 2011 Live it och påtalade intrånget och begärde information om användningens omfattning. Syftet var att få fram underlag till en diskussion om ersättning

till rättighetshavarna. Dessa har enligt lag alltid rätt att få betalt om ett verk har använts utan tillstånd. Live it vägrade lämna ut informationen och hänvisade till att de skapat ett nytt och självständigt verk genom parodi eller travesti av »Skriet«. Den inställningen kunde inte BUS acceptera. BUS uppfattning, som stöds av tidigare domstolspraxis, var att det krävs betydligt mer för att det ska bli fråga om en parodi eller travesti av ett konstverk än att försöka uppnå komiska poänger på verkets bekostnad i en kommersiell reklamkampanj. De framträdande ändringarna av verket bestod dels av att en tomteluva placerats på huvudet av den skrikande figuren, dels av den överliggande reklamtexten »Julklappsångest!«

Därefter följde skriftväxling mellan parterna utan några som helst ansträngningar från Live its sida att lösa situationen eller ens närma sig BUS i en konstruktiv dialog. I april 2012 stämde BUS Live it och krävde förbud för bolaget att använda verket i sin reklam. BUS krävde även återkallelse och förstörelse av de reklambilder som framställts, samt ersättning för användningen.

En vecka före planerad huvudförhandling

i tingsrätten kom parterna överens genom att underteckna ett förlikningsavtal. Enligt avtalet ska Live it bland annat betala sammanlagt 193 381 kronor till BUS. Beloppet omfattar såväl ersättning till rättighetshavarna som rättegångskostnader. Live it medger även BUS krav på förbud att använda sig av verket vid vite om en halv miljon kronor. Parterna kommer att begära att förlikningsavtalet stadfästs i dom av tingsrätten.

Det är inte ofta som BUS väljer att gå till domstol i inträngsären. Vanligtvis kommer parterna överens innan det blir nödvändigt att stämma. I det här fallet var det fråga om klara övertramp av Edvard Munchs rättigheter och som genererade höga ersättningsbelopp. Detta i kombination med bolagets ovilja att samarbeta för att hitta en lösning gjorde att BUS styrelse beslöt att driva frågan som en rättsak. En påtryckning som nu resulterat i att rättighetshavarna får ersättning och att upphovsrätten därmed flyttat fram sina positioner en aning.

ERIK FORSLUND

BUS målsättningar 2013 – 2015

BUS styrelse har lagt fast en verksamhetsplanering för de kommande tre åren med fokus på 2013. Ett flertal målsättningar ställs och ambitionsnivån är hög.

Vi förväntar oss att en ny lagstiftning är införd avseende avtalslicensavtal från 1 juli 2013 vilket medför att avtal ska kunna vara klara under perioden för kulturarvssektorn, interninformationsområdet och en rad internettjänster på tv-området

BUS egna standardavtal ska i möjligaste mån göras om till avtalslicensavtal vilket kommer att innebära att de som ingår dessa får en bättre reglering av sin verksamhet än idag.

IV-ersättningen ska ligga högt på den konstnärspolitiska dagordningen och ersättningsnivån ska vara väsentligt högre än vanlig budgetupp-

räkning. (Se även särskild artikel samt ledaren).

BUS vill också få igång en statlig utredning avseende de särskilda bildfrågorna, samt en utredning avseende privatkopieringsersättningen, PKE, i vilken det ingår att ersättningen vidgas till att även omfatta stillbilder.

Vårt mål är att BUS upphovsrättsliga policy ska vara utformad och väl känd bland medlemmar, samarbetspartners, institutioner, tjänstemän i vår sektor allmänhet och politiker i vår sektor, men även hos allmänheten.

Även BUS internationella samarbetet ska effektiviseras. Bland annat ska vi bidra till att International Authors' Forum, IAF, etableras som en global företrädare för upphovsmän till text och bild.

I målsättningarna finns även en del organisa-

toriska frågor som bland annat gäller utvecklande av en kommunikationsstrategi, utredning och åtgärder avseende BUS och Bildupphovsrätt i Sverige och reformering av det administrativa samarbetet mellan bildorganisationerna. Slutligen ska KUN:s verksamhet utvärderas och beslut ska fattas om dess framtida verksamhet.

MATS LINDBERG

Arbete för högre IV

Under de tre senaste åren har vi sett hur IV-ersättningen successivt urholkats genom att uppräknings utelämnat eller varit för låg. Det resulterar i att var och en får en lägre ersättning för varje år som går. Vi är av uppfattningen att IV är väsentlig för väldigt många konstnärer och att den måste byggas upp genom ett högre anslag.

Om man gör en jämförelse med författarnas ersättning för biblioteksutlåningen så får de nära 51 Mkr i individuell författarpeng i jämförelse med IV:s 35. Det skiljer alltså 16 Mkr och man kan påstå att konstnärersättningen är 2/3 av författarsättningen. Vi gör inte jämförelsen för att vi missunnar författarna deras ersättning eller för att vi vill minska den (tvärtom är inte heller dessa tillräckligt ersatta för sitt arbete) utan för att konstnärgruppen och författargruppen på många sätt liknar varandra i storlek och kulturell

betydelse trots att de är verksamma på (mestadels) skilda arenor. Jämförelsen visar krasst att skillnaden i ersättningsnivå uttrycker en politisk värdering. En värdering vi inte kan acceptera.

Det finns klara redogörelser för hur IV fungerar och dess betydelse för konstnärerna. På www.bus.se kan du läsa de senaste inlagorna till Kulturdepartementet.

BUS styrelse har diskuterat olika sätt hur vi ska vända den negativa utvecklingen. Vår målsättning är att i anslaget för nästa år, 2014, få en uppräknings med minst 10 Mkr och den målsättningen måste bli känd bland de politiker som i arbetar med frågan.

BUS har kunnat visa hur stor effekt en uppräknings med 10 Mkr skulle ge. I statsbudgetsamarhang är det en ytterst liten summa pengar som ger en mycket positiv effekt för konstnä-

erna. Det måste vi få beslutsfattarna att inse.

Vi har tidigare drivit kampanjer med medlemmarnas hjälp och det har gett bra resultat. Nu gör vi det igen. När detta skrivs i mitten av mars kan vi notera ett mycket starkt gensvar hos medlemmarna och ett stort antal brev har sänts in till riksdagspolitiker och kulturminister.

Uppföljning sker löpande på BUS Facebook. Kampanjen drivs i samarbete med KRO, KIF och SK.

MATS LINDBERG

IV, konstvärlden och jämlikheten

Under förra året fick 3 623 bild- och formkonstnärer dela på sammanlagt 33 miljoner kronor i individuell visningsersättning. Den genomsnittliga ersättningen för kvinnor var 7 800 kr och för män 11 100 kr. Det innebär att män i genomsnitt fick 42 procent mer i visningsersättning än kvinnor.

Den individuella visningsersättningen är det konstnärsstöd som når flest konstnärer och den ger en viss ekonomisk och arbetsmässig trygghet. Samtidigt är systemet en bra jämställdhetsindikator som speglar hur förutsättningarna för män och kvinnor inom konstvärlden har sett ut historiskt. Eftersom IV går till konstnärer som sålt konstverk till institutioner och myndigheter under upp till 50 år är det en bra mätare på hur inköpsbeteendet varit under denna period.

För några år sedan genomförde BUS en egen genusstudie av IV. Det var en förberedande undersökning med syfte att visa på vad som behöver analyseras vidare. Studien kom fram till att IV har en klar snedfördelning mellan könen, men pekade samtidigt ut ett antal lösningar.

BUS har föreslagit till regeringen att en genusstudie ska göras som tar hänsyn till, förutom BUS ersättningar, också statliga och de större kommunerna och landstingens stipendiesystem samt även deras inköp och uppdrag. Efter en sådan kartläggning kan man dra slutsatser och utarbeta strategier för att utveckla en mer jämställd konstvärld.

En mer specifik slutsats från IV-undersökningen var att ökat anslag ger högre ersättning till samtliga i systemet, men framför allt till yngre och till kvinnor. Det beror på att det finns ett tak för ersättningen om 43 000 kronor och eftersom det är huvudsakligen män som får högst ersättning så kommer en ökad ersättning att främst gå till dem med lägre.

Bild- och formkonstnärerna är en av de yrkesgrupper som har lägst och mest osäkra inkomster i landet. 64 procent av landets bild- och formkonstnärer har en taxerad inkomst på under 13 300 kr/månad, visar KRO/KIF/BUS senaste konstnärenskät (2011). En utbyggnad av den individuella visningsersättningen med

10 miljoner kronor skulle vara ett steg i arbetet för att förändra förutsättningarna för konstnärer, särskilt kvinnor och yngre konstnärer.

BUS har tillsammans med KRO, KIF och SK startat en kampanj för att få ytterligare 10 miljoner kronor till IV i kulturbudgeten för 2014. I denna kampanj pekar vi på skillnaden mellan könen och att ett ökat anslag kommer att förbättra den snedfördelningen samtidigt som det ökar samtliga konstnärers inkomster. Problemsituationen inom IV är inte unik; även generellt drabbar låga inkomster och ersättningar framför allt kvinnor, medan förbättrade villkor gynnar hela gruppen – men i synnerhet kvinnorna. Därför är arbetet för jämställdhet en angelägenhet för både kvinnor och män, något som båda könen har ett gemensamt intresse av. Även av andra skäl än ekonomiska.

Vi återkommer till denna fråga under kampanjens gång.

MATS LINDBERG

Proposition om nya avtalslicenser

Nu föreligger, efter lång försening, en proposition om avtalslicenser. Uttrycket »hellre sent än aldrig är« är befogat även om förslaget har en del svagheter. Riksdagen kommer att fatta beslut under våren och lagen träder i kraft 1 november i år.

Den tidigare avtalslicensen som omfattade fotokopiering inom företag, organisationer och myndigheter för intern information utvidgas, så att nu även digital kopiering och tillgängliggörande på intranät kommer att omfattas. Detta innebär att Bonus Presskopiering kan utforma och erbjuda en meningsfull licens till alla företag, myndigheter och organisationer som använder upphovsrättsligt skyddat material i sin interna verksamhet. Typiska exempel på detta är när man använder upphovsrättsligt skyddat material som information till anställda, utvecklingsgrupper och liknande.

Den nya avtalslicensen ger arkiv och bibliotek möjlighet att digitalisera och tillgängliggöra den egna samlingen. Det innebär att vi kan licensiera alla typer av material och göra det tillgängligt för alla på internet på de villkor som upphovsmännen anger. Det gäller till exempel tidskrifter och tidningar, fotografier och illustrationer, böcker och annat material.

Radio- och tv-bolag får möjlighet att ingå avtal om »tillgängliggörande på begäran«,

vilket innebär att de playtjänster som utvecklas nu kan få en bättre laglig grund. Det avtal Bildupphovsrätt i Sverige har med SVT/UR kan utvecklas och täcka även upphovsmän som inte är medlemmar i någon av bildorganisationerna.

Den stora nyheten är att en generell avtalslicens införs. Det innebär att systemet med avtalslicens kan användas på vilket område som helst, de tidigare avtalslicenserna har varit områdesspecifika. Bakgrunden till förslaget är den snabba tekniska utvecklingen och behovet av att kunna licensiera allt fler områden där det finns icke-organiserade upphovsmän. Den generella avtalslicensen är ett stöd för legal användning av all typ av upphovsrättsligt skyddat material. Det finns en del begränsningar i och förutsättningar för att kunna använda den generella avtalslicensen. För det första ska avtalslicens vara en förutsättning; den kan bara användas i de situationer där användning av verk annars inte kan ske. En förenklad hantering för användaren är inte skäl nog. Det ska vara frågan om områden där det objektivt sett inte är praktiskt möjligt att träffa vanliga avtal om användningen. BUS kommer nu att granska vilka av våra standardavtal som kan omvandlas till avtalslicensavtal.

Tidigare angavs att avtal bara kunde ingås av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Det ändras

nu, under tryck av EU-regler, till att avtal får ingås av en organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk. På motsvarande sätt ändras att följerrättsersättning får inkasseras av en organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk. Det innebär att svenska och utländska organisationer behandlas lika samt att konkurrens möjliggörs. Utredningen hade föreslagit att en enda organisation på varje område skulle ha rätt att teckna avtal, den organisation som hade flest anslutna upphovsmän och som bäst företräder dessa. Det förslaget genomförs inte av regeringen som dock betonar att det räcker med att endast en organisation kan teckna avtal på varje område. Det framstår som lite tudelat, man vill både ge användaren säkerhet genom att denna kan ingå bindande avtal med en enda organisation samtidigt som man vill tillåta konkurrens mellan organisationerna. Det går inte riktigt ihop, men det är det är ett uttryck för den politiskt dominerande tesen att konkurrens alltid är av godo – även när den inte är önskvärd eller fungerar – får man förmoda.

Propositionen är ett stort steg framåt och kommer att ge upphov till fler avtal, ökad tillgång till konstverk av olika slag och därmed ökande ersättningar till upphovsmännen.

MATS LINDBERG

BUS flytt

BUS har tillsammans med övriga bildorganisationer genomfört flytten från adressen på Liljeholmskajen till helt nyinredda lokaler på Hornsgatan 103 på Södermalm i Stockholm. Orsaken till flytten var miljögifter i lokalerna i form av ett oxiderande lim som orsakade obehag och försämrade arbetsmiljö för vår personal. Den nya adressen innebär att vi får STIM, ton-

sättarnas, textförfattarnas och musikförlagens motsvarighet till BUS som hyresvärd. Huset är nyrenoverat, lokalerna ändamålsenliga, ljusa och trevliga vilket medför en excellent arbetsmiljö för personalen.

Flytten innebär ett förstärkt samarbete mellan bildorganisationerna i form av gemensamma sammanträdeslokaler, lunchmöjligheter och ge-

mensamma arrangemang. Sedan tidigare har vi samverkan kring bokföringstjänster och gemensamma avtal samt fördelningar av ersättningar genom Bildupphovsrätt i Sverige. Nu kommer det samarbetet att utvecklas ytterligare.

MATS LINDBERG

Zinkvit.se

